

Yritysten kansainvälistyminen 2001

*Palvelujen ulkomaankauppa ja
suorat sijoitukset*

Internationalisation of enterprises 2001

*Foreign trade in services
and direct investments*

Yritysten kansainvälistyminen 2001

**Palvelujen ulkomaankauppa ja
suorat sijoitukset**

Internationalisation of enterprises 2001

**Foreign trade in services
and direct investments**

Tiedustelut – Inquiries:

*Mikko Laitinen
Marjatta Tenhunen
Aija Tiainen
Ritva Wuoristo
(09) 17 341*

*SVT Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Officiella Statistics of Finland*

*http://www.tilastokeskus.fi/tk/yr/rake_ta91koti.html
sähköposti: hyodyke.tilastot@tilastokeskus.fi*

*Kansikuva – Cover photograph: Fennopress Oy
Kannen suunnittelu – Cover design: Irene Matis*

2002 Tilastokeskus

*Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.
Quoting is encouraged provided Statistics Finland is acknowledged as the source.*

*ISSN 0784–8463
= Yritykset
ISBN 952–467–096–8*

Valopaino, Helsinki 2002

Alkusanat

Tämä julkaisu on toinen Tilastokeskuksen tuottama tilasto palvelujen ulkomaankaupasta ja yritysten ulkomaantoiminnoista. Tilaston tarkoituksena on auttaa yrityksiä, päätöksentekijöitä ja tiedotusvälineiden edustajia seuraamaan yritystoiminnan globalisoitumista Suomessa. Julkaisu toimii apuvälineenä julkisen ja yksityisen sektorin päättäjille, suunnittelijoille ja tutkijoille.

Julkaisuun on kerätty tietoa matkustus-, kuljetus- ja muiden palvelujen myynnistä ulkomaille sekä ostoista ulkomailta. Tarkastelu tehdään pääsääntöisesti palvelutyypeittäin ja kohdemaittain. Keskeisinä palveluina ovat business-to-business tyyppiset palvelut, mutta jossain määrin keskitytään myös business-to-customer tyyppisiin palveluihin kuten matkailuun.

Julkaisuun on lisätty viime vuoden tilastoon nähden kaksi uutta osiota; kattava kuvaus ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta Suomessa sekä suomalaisten yritysten toiminnasta Ruotsissa. Lisäksi julkaisuun on otettu mukaan Suomen Pankin keräämiä tietoja suorista sijoituksista ja Tullihallituksen tietoja tavaroiden ulkomaankaupasta. Näiden osioiden katsotaan täydentävän kuvaa suomalaisten yritysten kansainvälisestä toiminnasta.

Julkaisun ovat valmistaneet tilastonlaatija Marjatta Tenhunen ja tilastonlaatija Aija Tiainen. Matkailua kuvaavan osuuden on kirjoittanut yliaktuaari Ritva Marin. Ulkomaankaupan osuuden on kirjoittanut suunnittelija Matti Heiniemi Tullihallituksesta. Ulkomaalaisomisteisia yrityksiä ja suoria sijoituksia koskevan osuuden on kirjoittanut yliaktuaari Mikko Laitinen. Palvelujen ulkomaankaupan tilastoaineistosta vastaa Eija Pohjansaari. Palvelujen ulkomaankaupan ja kansainvälisen osuuden teksteistä vastaavat tilastopäällikkö Leena Storgårds ja tilastonlaatija Marjatta Tenhunen.

Helsingissä marraskuussa 2002

Tilastojohtaja Kaija Hovi

Foreword

This is the second publication prepared by Statistics Finland on foreign trade in services and on the international activities of enterprises. The purpose of these statistics is to assist business enterprises, decision-makers and the media to monitor the globalisation of entrepreneurial activity in Finland. The publication acts as a tool for public and private sector decision-makers, planners and researchers.

The publication contains data on the export sales and import purchases of travel, transport and other services. Examinations are generally made by type of service and target country. The main focus is on diverse types of business-to-business services, but services of the business-to-customer type, such as tourism, are also examined to some extent.

Compared to the statistics published last year this publication contains two new Chapters, of which one contains an exhaustive description of the activities of foreign-owned enterprises in Finland while the other focuses on the activities of Finnish-owned enterprises in Sweden. The publication additionally contains data collected by the Bank of Finland on direct foreign investments and data collected by National Board of Customs on foreign trade in goods. These data are considered to complement the picture on the international activities of Finnish enterprises.

The publication was prepared by Statisticians Marjatta Tenhunen and Aija Tiainen. The Chapter describing tourism was written by Senior Statistician Ritva Marin while Senior Statistician Mikko Laitinen wrote the one on foreign-owned enterprises and direct investments. Planning Officer Matti Heiniemi from National Board of Customs wrote the Chapter on foreign trade in goods. The person responsible for the statistical data on international trade in services was Eija Pohjansaari. Head of Statistics Leena Storgårds and Statistician Marjatta Tenhunen produced the texts concerning international trade in services and internationalisation of enterprises.

Helsinki, November 2002

Kaija Hovi
Director, Business Structures

Sisällysluettelo

ALKUSANAT	3
FOREWORD	4
TIIVISTELMÄ	7
SUMMARY	13
1. JOHDANTO	19
2. PALVELUJEN KANSAINVÄLINEN KAUPPA	20
2.1 OECD-MAIDEN PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA.....	20
2.2 PALVELUJEN ULKOMAANKAUPAN MERKITYS ERÄILLÄ ALUEILLA	23
3. PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA SUOMEN MAKSUTASETILASTOSSA	26
4. MATKAILU OSANA PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPAA	28
5. MUUT PALVELUT	33
5.1 TIEDUSTELUN TULOKSIA VUOSILTA 2000 JA 2001 PALVELUTYYPEITTÄIN	35
5.2 TULOKSIA MAITTAIN VUOSILTA 2000 JA 2001.....	38
5.3 TOIMIALOITTAISIA TULOKSIA VUODELTA 2001	41
6. ULKOMAANKAUPPA (TAVARAKAUPPA) 2001	42
7. YRITYSTEN ULKOMAINEN OMISTUS SUOMESSA	45
7.1 KANSAINVÄLISTÄ TIETOA VUODELTA 1998.....	45
7.2 ULKOMAALAISSOMISTEISET YRITYKSET SUOMESSA VUOSINA 1995-2000	46
7.3 MAAKOHTAISIA TIETOJA ULKOMAALAISSOMISTUKSISTA	47
7.4 SUOMALAISSOMISTUS RUOTSISSA JA RUOTSALAISSOMISTUS SUOMESSA VUOSINA 1995-2000	49
8. SUORAT SJOITUKSET SUOMESTA ULKOMAILLE	51
8.1 SUORAT SJOITUKSET ULKOMAILLE	51
8.2 ULKOMAISTEN TYTÄRYRITYSTEN JA SIVULIIKKEIDEN TOIMINTA	52
8.3 SUORIEN SJOITUSTEN TUOTOT TOIMIALOITTAIN	53
9. TUOTESELOSTEET	54
9.1 MATKUSTUSPALVELUJEN TUOTESELOSTE	54
9.2 MUIDEN PALVELUJEN ELI PU-TILASTON TUOTESELOSTE	56
9.3 ULKOMAALAISSOMISTEISTEN YRITYSTEN TILASTON TUOTESELOSTE	62
9.4 PRODUCT DESCRIPTION OF STATISTICS ON TRAVEL SERVICES.....	64
9.5 PRODUCT DESCRIPTION OF STATISTICS ON OTHER SERVICES, I.E. INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES	66
9.6 PRODUCT DESCRIPTION OF STATISTICS ON FOREIGN-OWNED ENTERPRISES.....	70
SANASTO	73
<i>Liite 1: EBOPS-luokitus</i>	<i>74</i>

Kuviot ja taulukot

Kuvio 1: Palvelujen vienti ja viennin osuus BKT:stä (%) maittain vuonna 2000, mrd. dollaria.....	8
Kuvio2: Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille 1991-2000, sijoituskanta vuoden lopussa.....	12
Figure 3: Exports of services and their share of GDP (%) by country in 2000, USD billion.....	14
Figure 4: Finnish foreign direct investments 1991-2000, stock at year-end	18
Taulukko 1: Palvelujen ulkomaankauppa ja bruttokansantuote eräissä OECD-maissa vuonna 2000, mrd. dollaria ja vienti/BKT, %.....	21
Kuvio 5: Palvelujen vienti ja viennin osuus BKT:sta (%) maittain vuonna 2000, mrd. dollaria...	22
Kuvio 6: Kuljetuspalvelujen vienti ja tuonti kauppa-alueittain vuosina 1993-1999, milj. USD....	23
Kuvio 7: Matkustuspalvelujen vienti ja tuonti kauppa-alueittain 1993-1999, milj. dollaria	24
Kuvio 8: Muiden palvelujen vienti ja tuonti kauppa-alueittain 1993-1999, milj. dollaria	25
Taulukko 2: Palvelut eriteltyinä kauppa-alueittain vuonna 1999, milj. dollaria.....	25
Kuvio 9: Suomen ulkomaankaupan rakenne, 1992-2001*, mrd. euroa.....	26
Kuvio 10: Palveluerien osuus palvelujen viennistä ja tuonnista vuonna 1992 ja 2001*.....	27
Kuvio 11: Suomen matkustustase 1975-2001, milj. euroa.....	29
Kuvio 12: Suomen henkilöliikennetase 1975-2001, milj. euroa.....	30
Kuvio 13: Suomen matkailutulot Ruotsista, Venäjältä, Saksasta ja USA:sta 1992-2001	31
Taulukko 3: Suomen matkailutulot ja -menot sekä matkailutase maittain 2001, milj. euroa ja %-osuudet.....	32
Kuvio 14: Palvelujen vienti palvelutyypeittäin, milj. euroa.....	35
Taulukko 4: Palvelujen vienti palvelutyypeittäin 2000-2001, miljoonaa euroa sekä %-osuudet ..	36
Kuvio 15: Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin, milj. euroa	37
Taulukko 5: Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin 2000-2001, miljoonaa euroa sekä %-osuudet..	38
Taulukko 6: Palvelujen vienti maittain 2000-2001, miljoonaa euroa ja %-osuudet.....	39
Taulukko 7: Palvelujen tuonti maittain 2000-2001, miljoonaa euroa ja %-osuudet.....	40
Taulukko 8: Intra-EU ja Extra-EU palvelukaupan tase 2000-2001, miljoonaa euroa.....	41
Taulukko 9: Toimialoitain tyypillisimmät palvelut vuonna 2001.....	42
Taulukko 10: Ulkomaankauppa vuonna 2000 ja 2001, milj. euroa.....	43
Kuvio 16: Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus eri sektorien kokonaisjalostusarvosta viidessä EU-maassa vuonna 1998.....	45
Kuvio 17: Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrän kehitys vuosina 1995-2000.....	46
Kuvio 18: Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Suomen yrityksistä 1994-2000.....	47
Kuvio 19: Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa 2000 (n=1936).....	47
Kuvio 20: Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrän kehitys Suomessa suurimpien omistajamaiden osalta.....	48
Kuvio 21: Ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto omistajamaittain vuonna 2000	48
Kuvio 22: Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa vuonna 2000	49
Taulukko 11: Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa 1995-2000	50
Kuvio 23: Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa vuosina 1995-2000	51
Kuvio 24: Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille 1991-2000, sijoituskanta vuoden lopussa.....	52
Kuvio 25: Suorien sijoitusten tuotot 1991-2000	54
Kuvio 26: Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2001.....	58
Taulukko 12: Vastaustilat ja ei-PU vastausten määrät osakehikoittain 2000-2001	60
Taulukko 13: Vientivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2001, milj. euroa..	60
Taulukko 14: Tuontivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2001, milj. euroa.	61
Taulukko 15: Ulkomaalaisomisteiset yritykset toimialoitain ja osuus toimialan yrityksistä 2000	63
Table 16: Response positions and numbers of "No Its" replies by sub-frame 2000-2001	69
Table 17: Values and raised values of export replies by subframe 2000-2001, EUR million.....	69
Table 18: Values and raised values of import replies by subframe 2000-2001, EUR million	70
Table 19: Number of foreign-owned enterprises by industry (FATS) and their proportion of the respective industry (BR) in 2000.....	71

Tiivistelmä

Oheinen tiivistelmä on tehty Tilastokeskuksen tuottamasta julkaisusta, joka käsittelee palvelujen ulkomaankauppaa ja yritysten ulkomaantoimintoja. Julkaisuun on kerätty tietoa matkustus-, kuljetus- ja muiden palvelujen myynnistä ulkomaille sekä ostoista ulkomailta. Julkaisu sisältää kattavan kuvauksen ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta Suomessa sekä suomalaisten yritysten toiminnasta Ruotsissa. Lisäksi julkaisuun on otettu mukaan Suomen Pankin keräämiä tietoja suorista sijoituksista. Näiden osioiden katsotaan täydentävän kuvaa suomalaisten yritysten kansainvälisestä toiminnasta.

Palvelukauppa kattaa laajassa merkityksessään sekä matkustus-, kuljetus- että muut palvelut. Matkustus- ja kuljetuspalvelujen osuus palvelujen ulkomaankaupasta on noin neljännes muiden palvelujen osuuden ollessa noin puolet sekä viennin että tuonnin arvoista. Muut palvelut -ryhmä kattaa sekalaisen joukon yritysten tarjoamia ja käyttämiä palveluja, mm. posti- ja telekommunikaatiopalvelut, rakennuspalvelut, tietotekniikkapalvelut, rojalit, välityspalvelut, käyttöleasing sekä sekalaiset liike-elämän palvelut.

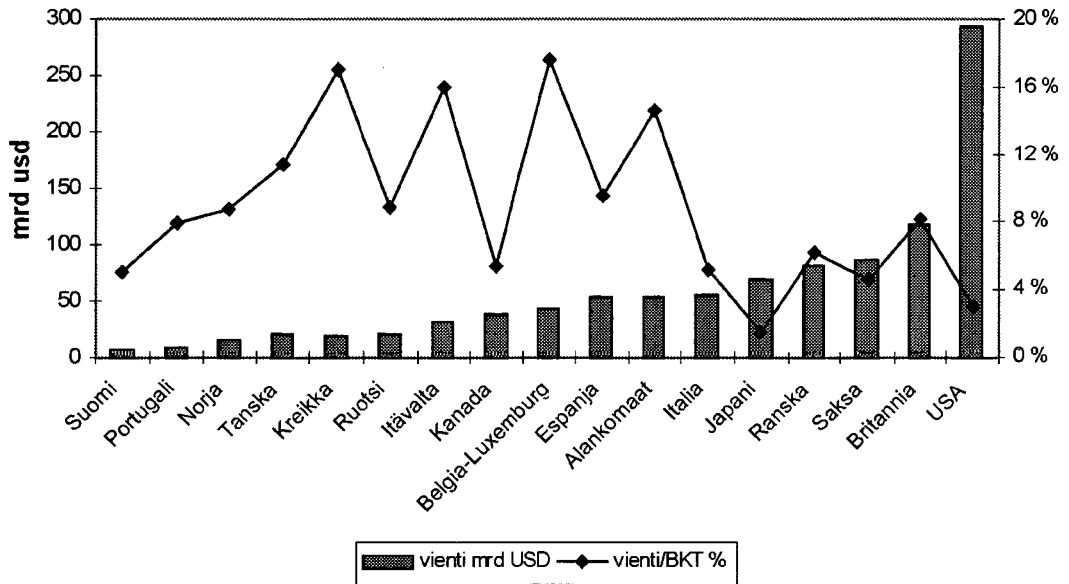
Palvelujen kansainvälinen kauppa

OECD:n tietojen mukaan palvelujen kokonaisvienti ja -tuonti maailmassa vuonna 2000 oli 1 480 miljardia dollaria. Viennistä 79 prosenttia ja tuonnista 74 prosenttia syntyi OECD-maissa. Euroopan Unionin osuus kokonaisviennistä oli 42 prosenttia ja kokonaistuonnista 40 prosenttia. Yli puolet (55 %) EU:n käymästä palvelujen ulkomaankaupasta tapahtui EU-alueen sisällä. NAFTA-alueelle (Yhdysvallat, Kanada ja Meksiko) laskettu kokonaisvienti oli 23 prosenttia ja kokonaistuonti 18 prosenttia. Lukuihin sisältyy jonkun verran epätarkkuuksia, sillä osa tiedoista on estimoitu.

Palvelujen ulkomaankaupassa ylivoimaisesti suurin toimija on Yhdysvallat, jossa palvelujen viennin arvo oli lähes 300 miljardia dollaria ja tuonnin arvo yli 200 miljardia dollaria vuonna 2000. Seuraavaksi suurin maa, Britannia ylsi 40 prosenttiin Yhdysvaltojen luvuista. Palvelujen viennin merkittävyys eli sen osuus bruttokansantuotteesta oli Yhdysvalloissa kuitenkin vain 3 prosenttia, kun se Britanniassa oli 8 prosentin luokkaa.

Suomessa palvelujen vienti ja tuonti ovat pieniä verrattuna samankokoisiin eurooppalaisiin maihin. Tosin palvelujen vienti suhteessa bruttokansantuotteeseen oli Suomessa 5 prosenttia, kun vastaava suhde Japanissa oli vain prosentin luokkaa. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa palvelujen ulkomaankauppa oli noin 10 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kreikan ja Belgia-Luxemburgin vienti/BKT-osuudet olivat tarkasteltavista maista suurimmat. Kreikan lukuihin vaikuttivat turismista saadut tulot ja Belgia-Luxemburgilla rahoituspalveluista, turismista ja liike-elämän palveluista saadut tulot.

Kuvio 1: Palvelujen vienti ja viennin osuus BKT:stä (%) maittain vuonna 2000, mrd. dollaria.

Lähteet: OECD Statistics on International Trade in Services: Partner Country Data and Summary Analysis. 1999-2000. BKT-tiedot OECD:n internet-sivulta osoitteesta: <http://www.oecd.org/EN/document/0..EN-document-20-nodirectorate-no-1-9066-20,00.html#title1>.

Matkailu osana palvelujen ulkomaankauppaa

Suomen matkailutulot ulkomailta olivat 1,6 miljardia euroa ja matkailumenot 2,1 miljardia euroa vuonna 2001. Edelliseen vuoteen verrattuna matkailutulot lisääntyivät 5 prosenttia ja matkailumenot 3 prosenttia. Matkustustaseen vaje pieneni 4 prosenttia, 461 miljoonaan euroon. Tulojen kasvu johtui pääasiassa runsaasti ostoksia tekevien venäläisten matkailun lisääntymisestä. Menoja kasvattivat suomalaisturistien lisääntynyt kulutus EU-maissa, jota vauhditti Yhdysvaltojen dollarin ja Englannin punnan kallistuminen suhteessa Suomen markkaan.

Suomen matkustustase on ollut negatiivinen 1980-luvun puolivälistä lähtien. Suomalaisten lomamatkailu ulkomaille kasvoi voimakkaasti 1980-luvun loppupuolella taloudellisen nousukauden ja vahvan markan suotuisissa olosuhteissa. Vuodesta 1985 vuoteen 1990 matkailumenot yli kaksinkertaistuivat. Vuonna 1990 tilauslennoilla tehtyjen valmismatkojen määrä nousi lähes 1,2 miljoonaan. Tätä ennätystä ei ole vielä kukaan rikottu, sillä 1990-luvulla matkailun luonteessa tapahtui muutoksia Suomen syvän talouslaman seurauksena. Lama ja sen mukanaan tuoma suurtyöttömyys leikkasivat rajusti ulkomaan lomamatkailua ja siirsivät sitä halvempiin kohteisiin kuten läntisen Välimeren alueelta Turkkiin. Matkailun helpottuminen Viroon ja Venäjälle toi myös uuden ulottuvuuden lähialuematkailuun, jota Ruotsin risteilyt olivat aikaisemmin hallinneet.

Matkustustaseen vaje kaventui 1990-luvun alun lamavuosina, mutta alkoi jälleen kasvaa matkailun elpyessä 1990-luvun puolen välin jälkeen.

Muut kuin matkustus- ja kuljetuspalvelut

Palvelutyypeittäin tarkasteltuna muiden palvelujen ulkomaankaupan rakenne oli vuonna 2001 samankaltainen kuin vuonna 2000. Suurimmat palvelujen vientierät olivat sekalaiset liike-elämän palvelut, rojaltit, rakennuspalvelut ja tietotekniikkapalvelut. Palvelujen vientitulot pienenivät edellisestä vuodesta 7 prosenttia ollen 3 016 miljoonaa euroa vuonna 2001.

Rojaltit ja lisenssimaksutulot ovat Suomen palveluviennin selvästi merkittävin yksittäinen palveluerä. Yli sata suomalaisyritystä sai rojalti- ja lisenssimaksuja ulkomailta vuonna 2001, ja niiden määrä kasvoi noin 10 prosenttia. Rojaltien viennin arvo kuitenkin aleni roimasti (yli 30 %) 958 miljoonasta eurosta 654 miljoonaan euroon, mutta osoitti edelleen ylijäämää, sillä rojaltien tuonnin arvo oli 595 miljoonaa euroa vuonna 2001. Mukana on hyvin erilaisia toimialoja kuten elektroniikka-, elintarvike-, kemian- ja metalliteollisuus sekä tietojenkäsittelypalvelut. Luvut kuvastavat sitä, kuinka merkittävässä asemassa korkea teknologinen osaaminen on Suomen palvelujen ulkomaankaupassa.

Tietotekniikka- ja informaatiopalvelujen vienti kasvoi 50 prosenttia yltäen 336 miljoonaan euroon. Samalla sen suhteellinen osuus nousi 7 prosentista 11 prosenttiin. Sekalaisten liike-elämän palvelujen vienti aleni 809 miljoonasta eurosta 704 miljoonaan euroon suhteellisen osuuden pysyessä ennallaan, mutta aluerissä lakipalvelujen viennin arvo kasvoi ja arkkitehtipalvelujen laski.

Posti- ja telekommunikaatiopalvelujen tuonti kasvoi 18 prosenttia. Tässä pääluokassa telekommunikaatiopalvelujen osuus oli 93 prosenttia, joten valtaosa tuonnin arvon kasvusta kertyi telekommunikaatiopalveluista. Tietotekniikka- ja informaatiopalvelujen tuonti kasvoi 15 prosenttia ja ylisi 379 miljoonaan euroon vuonna 2001. Merkittävin palvelujen tuonnin lasku syntyi 'Palvelut tytäryhtiöiden välillä' -erässä, joka laski lähes 30 prosenttia.

Maakohtaisia tietoja

Suomen palvelujen viennistä noin puolet suuntautui EU-alueelle vuonna 2001. EU-alueen merkitys viennissä kasvoi merkittävästi edellisestä vuodesta, jolloin se oli 40 prosenttia. EU-maista erityisesti Britannian ja Ruotsin vientiosuudet kasvoivat selvästi.

Vuonna 2000 Suomen palvelujen viennistä 24 prosenttia suuntautui Yhdysvaltoihin. Vuonna 2001 Yhdysvaltojen osuus palvelujen viennistä aleni romahdusmaisesti, 16 prosenttiin, ja Ruotsista tuli palvelujen viennin merkittävin kohdema 18 prosentin osuudella. Tärkeimmät tuloerät viennistä Ruotsiin syntyivät tutkimus- ja kehittämisspalveluista, rakennuspalveluista ja tytäryrityspalveluista. Tärkein alueellinen vientikohde oli 'muu maailma', johon kuuluvat mm. EU:n kandidaattimaat, Aasia (pl. Japani ja Venäjä), Afrikka ja

Latinalainen Amerikka. Muun maailman osuus oli 20 prosenttia eli 593 miljoonaa euroa vuonna 2001.

Suomen palvelutuonnista ylivoimaisesti eniten tapahtui Yhdysvalloista, joista tuotiin 929 miljoonan euron arvosta erilaisia palveluita vuonna 2001. Yhdysvaltojen merkitys on kuitenkin ollut vähenevä. Yhdysvaltojen jälkeen seuraavat merkittävät tuontimaat olivat Britannia ja Ruotsi, joiden osuudet suomalaisyritysten palvelutuonnista olivat 14 prosenttia ja 10 prosenttia.

Yhdysvaltoihin maksettavista palvelumaksuista 40 prosenttia johtui rojalTIMaksuista ja yli kolmannes tytäryrityspalveluista. Britannian maksuista kolmannes selittyi tytäryrityspalveluista ja 12 prosenttia tietotekniikkapalveluista. Myös Ruotsiin suuntautuneista palvelumaksuista tärkein kohde oli tytäryrityspalvelut (21 %) ja sen jälkeen telekommunikaatiopalvelut (17 %) sekä tietotekniikkapalvelut (13 %).

Palveluittain ja maittain tarkasteltuna rojalTIMaksuista valtaosa (60 %) suuntautui Yhdysvaltoihin. Noin neljäsos tutkimus- ja kehittämispalvelujen tuontimaksuista maksettiin Britanniaan ja saman verran Yhdysvaltoihin. Arkkitehtipalveluista viidesosa ostettiin Alankomaista ja lähes saman verran Britanniasta.

Kansainvälistä tietoa ulkomaalaisomistuksesta vuodelta 1998

Euroopan unionin tilastovirasto Eurostat on vuodesta 1996 lähtien kerännyt tietoja ulkomaalaisomisteisista yrityksistä (FATS, Foreign Affiliate Trade Statistics). Kaikista jäsenmaista tietoja ei kuitenkaan ole saatavissa – kymmenen maata pystyy tällä hetkellä toimittamaan tiedot. Tuoreimmat julkaistut tiedot ovat vuodelta 1998. Eurostatin julkaisussa¹ esitetään ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin liittyviä kehitystrendejä kuudessa EU-maassa, jotka ovat Tanska, Espanja, Alankomaat, Suomi, Ruotsi ja Britannia.

Palvelusektorilla ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus kokonaisjalostusarvosta näissä maissa vaihteli Britannian 11 prosentista Espanjan 15 prosenttiin vuonna 1998. Teollisuudessa vastaava osuus oli suurin Britanniassa, 25 prosenttia, ja pienin Tanskassa, 10 prosenttia. Koko yrityssektorin jalostusarvosta ulkomaalaisomisteisten yritysten osuudet olivat 10 ja 20 prosentin välillä. Suurin osuus oli Ruotsissa (16 %) ja pienin Tanskassa (11 %).

Suomessa ulkomaisessa omistuksessa olevien yritysten jalostusarvo oli noin 12 prosenttia koko yrityssektorin jalostusarvosta vuonna 1998. Teollisuudessa ja palvelusektorilla osuus oli lähes yhtä suuri.

¹ Eurostat: Foreign-owned enterprises, Statistics in Focus 20/2001

Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa vuosina 1995-2000

Vuonna 2000 Suomessa toimi 1936 ulkomaalaisomisteista yritystä. Määrä vastaa 0,9 prosenttia kaikista Suomessa toimivista yrityksistä. Vuosien 1995 - 2000 aikana Suomessa toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä kasvoi lähes 70 prosenttia, 1146:sta 1936:een.

Ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 10 prosenttia kaikkien yritysten kokonaisliikevaihdosta vuonna 1995, kun vastaava luku vuonna 2000 oli jo 16 prosenttia. Henkilöstön määrällä mitattuna ulkomaalaisomisteisten yritysten suhteellinen osuus lähes kaksinkertaistui vuosien 1994 ja 2000 aikana.

Vuonna 2000 Suomessa toimineet ulkomaalaisomisteiset yritykset jakautuivat omistajaryhmittäin seuraavasti: 1 356 yrityksellä oli omistajana jokin EU-maa (71 %), 214 yrityksen omistaja löytyi EU:n ulkopuolisesta Euroopasta (11 %) ja 357 yrityksen omistaja oli Euroopan ulkopuolella (18 %).

Ruotsalaisomisteisia yrityksiä oli vuonna 2000 Suomessa selvästi eniten, 607 yritystä. Muut suurimmat omistajamaat olivat suuruusjärjestyksessä Yhdysvallat (302), Tanska (167), Alankomaat (163), Saksa (152) ja Britannia (125). Ruotsin osuus myös ulkomaalaisomisteisten yritysten tuottamasta kokonaisliikevaihdosta oli suurin, mutta tällä mittarilla ero Yhdysvaltoihin ei ollut niin suuri kuin yritysten lukumäärästä laskettu ero. Suomessa toimii siten suhteellisen paljon pieniä ja keskisuuria ruotsalaisomisteisia yrityksiä ja suuria yhdysvaltalaisomisteisia yrityksiä.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille vuonna 2000

Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaiset tytäryritykset ja sivuliikkeet työllistivät 288 100 työntekijää vuonna 2000. Vuonna 1996 vastaava luku oli vain 137 300 eli henkilöstön määrä kasvoi yli kaksinkertaiseksi 1990-luvun jälkipuoliskolla. Ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilöstöstä 52 prosenttia (148 500) työskenteli EU-maissa vuonna 2000. EU-maista suurimmat henkilöstöt löytyivät Ruotsista, Saksasta ja Britanniasta. Seuraavaksi suurimmat maantieteelliset alueet olivat Muu Eurooppa ja Pohjois-Amerikka. Molemmissa oli henkilökuntaa yli 50 000 henkeä vuonna 2000.

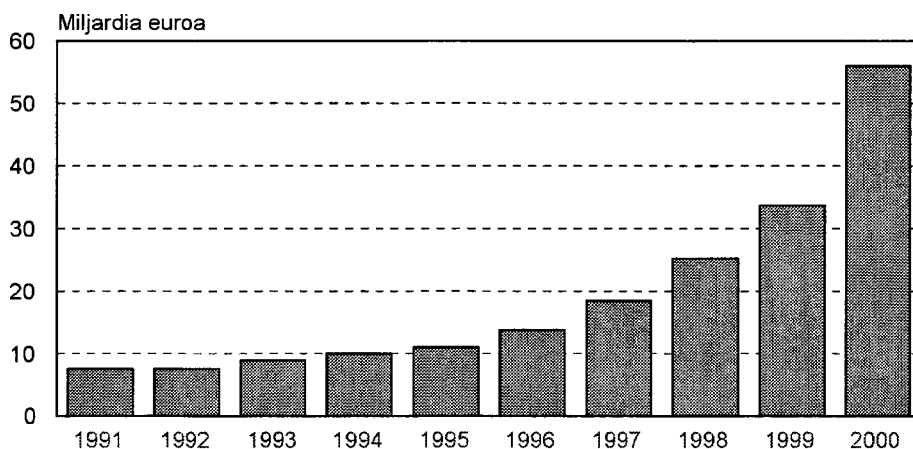
Toimialoittainen tarkastelu osoittaa, että ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilöstöstä suurin osa (70 %) työskenteli teollisuudessa. Kaikkiaan teollisuudessa työskenteli 202 300 henkilöä. Niistä 89 700 oli metalliteollisuuden, 69 200 metsäteollisuuden ja 21 400 kemianteollisuuden palveluksessa. Palvelualoilla ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilöstöstä työskenteli yhteensä 70 000 (24 %) henkeä. Kauppa työllisti 38 800 (13 %) sekä rahoitus ja vakuutus 13 100 (5 %) henkeä.

Liikevaihtoa Suomessa toimivien yritysten ulkomaiset tytäryritykset ja sivuliikkeet tuottivat yhteensä 111,7 miljardia euroa vuonna 2000. Vuonna 1996

liikevaihtoa kertyi vain 36,1 miljardia euroa, joten vuosien 1996 ja 2000 välinen liikevaihdon kasvu oli huomattavasti 210 prosenttia. Kokonaisliikevaihdosta 57 prosenttia muodostui EU-maissa toimivien tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminnasta. Pohjois-Amerikassa toimivien tytäryritysten ja sivuliikkeiden osuus liikevaihdosta oli 19 prosenttia. Kaiken kaikkiaan suomalaisten yritysten toiminta ulkomailla lisääntyi merkittävästi 1990-luvun loppupuolella. Kehitys selittyi EU-jäsenyydellä, joka on laajentanut kotimarkkinat käsittämään koko EU-alueen.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille kasvoivat voimakkaasti 1990-luvulla. Vuonna 1991 suorien sijoitusten kokonaisarvo oli 7,5 miljardia euroa. Vuonna 2000 niiden arvo oli jo 56,0 miljardia euroa. Luonteeltaan kasvu on ollut kiihtyvää, sillä erityisesti EU:hun suuntautuneet suorat sijoitukset ovat kasvaneet voimakkaasti. EU:n osuus suorien sijoitusten kokonaisarvosta oli 64 prosenttia vuonna 2000. Kolme suurinta suorien sijoitusten kohdemaata olivat Ruotsi (14,2 mrd. euroa), Alankomaat (11,4 mrd. euroa) ja Yhdysvallat (8,5 mrd. euroa).

Kuvio2: Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille 1991-2000, sijoituskanta vuoden lopussa

Lähde: Suomen pankki

Vuonna 2000 suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille jakautuivat toimialoittain siten, että teollisuuden osuus oli 37,7 miljardia euroa ja palvelujen 14,9 miljardia euroa. Teollisuudessa suurimmat alatoimialat olivat metsä- ja metalliteollisuus. Niiden yhteenlasketut suorat sijoitukset ulkomaille vuonna 2000 olivat lähes 30 miljardia euroa.

Suorien sijoitusten tuotot vuonna 2000 olivat kokonaisuudessaan 4,1 miljardia euroa, josta teollisuuden osuus oli 3,2 palveluiden 0,8 ja muiden toimialojen 0,1 miljardia euroa.

Summary

This Chapter is a summary of the data presented in this publication of Statistics Finland concerning international trade in services and foreign activities of Finnish enterprises. The publication contains data on the export sales of tourism, transport and other services and on their purchases from outside Finland. It includes a comprehensive description of the activities of foreign-owned enterprises in Finland and on the activities of Finnish enterprises in Sweden. The publication additionally contains data collected by the Bank of Finland on direct foreign investments. These data are considered to complement the picture on the international activities of Finnish enterprises.

In its broad sense, trade in services extends to tourism, transport and other services. Tourism and transport services make up about one fourth of the international trade in services while other services account for approximately one half of the values of both exports and imports of services. Other services comprise miscellaneous services offered and used by enterprises, such as postal and telecommunications services, construction services, computer and information services, royalties, merchanting services, operational leasing services and business services.

International trade in services

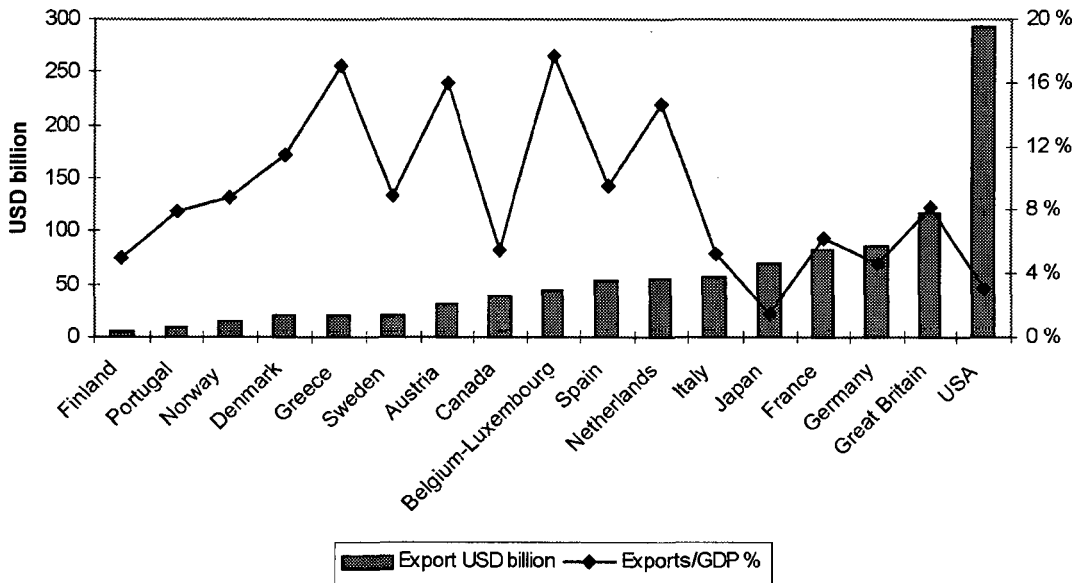
According to OECD data, the total value of the world's total exports and imports in services was USD 1,480 billion in 2001. OECD countries generated 79 per cent of the exports and 74 per cent of the imports. The European Union accounted for 42 per cent of the total exports and 40 per cent of the total imports. More than one half (55%) of the European Union's foreign trade in services was intra-EU trade. The calculated shares for the NAFTA area (USA, Canada and Mexico) were 23 per cent of the total exports and 18 per cent of the total imports. The figures contain certain inaccuracies, as some of them are estimations.

The chief actor by far in international trade in services is the USA, where the value of service exports was approaching USD 300 billion and that of imports exceeded USD 200 billion in the year 2000. Great Britain, which was the next largest country in this respect, achieved 40 per cent of the US figures. The importance of service exports, i.e. their share of GDP, was, however, only 3 per cent in the USA, whereas their corresponding share in Great Britain was around 8 per cent.

In Finland, the volumes of service exports and imports are minor compared to other European countries of similar size. On the other hand, the share of service exports of GDP was 5 per cent in Finland, whereas the corresponding proportion in Japan was only one or so per cent. In Sweden, Norway and Denmark, the value of international trade in services represents approximately 10 per cent of

GDP. Among the examined countries, the service exports to GDP ratios were the highest in Greece and Belgium-Luxembourg. The figure for Greece is influenced by income generated by tourism while income from financial intermediation services, tourism and business service activities boost the figure for Belgium-Luxembourg.

Figure 3: Exports of services and their share of GDP (%) by country in 2000, USD billion.

Sources: OECD Statistics on International Trade in Services: Partner Country Data and Summary Analysis, 1999-2000. DGP data from page: <http://www.oecd.org/EN/document/0,,EN-document-20-nodirectorate-no-1-9066-20,00.html#title1> on OECD's website.

Tourism in international trade in services

Finland's travel account receipts from the rest of the world amounted to EUR 1.6 billion while travel account expenditure totalled EUR 2.1 billion in 2001. Compared to the previous year, the receipts increased by five per cent and the expenditure by three per cent. The deficit in the travel account decreased by four per cent to EUR 461 million. The increase in the receipts came primarily from growth in the number of Russian visitors making plentiful purchases. The expenditure was put up by an increase in the consumption of Finnish tourists in the EU countries, arising from the escalating exchange rates of the US dollar and British pound against the Finnish markka.

Finland's travel account has shown a deficit since the mid-1980s. Finnish holiday tourism abroad increased sharply towards the end of the 1980s in the favourable

conditions created by economic boom and strong Finnish markka. Travel account expenditure more than trebled from 1985 to 1990. By 1990, the number of package trips made by charter flights had risen to nearly 1.2 million. This record has so far not been broken, for the character of tourism underwent a change in the 1990s as the Finnish economy plunged in a deep recession. The recession and the mass unemployment that followed reduced holiday tourism abroad drastically and shifted it to destinations that were less expensive than the western Mediterranean, such as Turkey. Easier access to Estonia and Russia also gave a new dimension to tourism to neighbouring countries, previously dominated by cruises to Sweden. The deficit in the travel account contracted during the recessionary years of the early 1990s, but then started to grow again when tourism began to revive after the middle of the decade.

Services other than those relating to tourism and transport

Examined by type of service, the structure of international trade in other service activities was very similar in 2001 to that of the year 2000. The largest export items were diverse business services, royalties, construction services and computer services. In 2001, receipts from the exports of services contracted by seven per cent from the previous year and totalled EUR 3,016 million.

Royalties and licence fee payments constituted the largest single item among the receipts from Finnish service exports. More than one hundred Finnish enterprises received royalty and licence fee payments from the rest of the world in 2001, and the receipts increased by approximately 10 per cent. However, the value of royalties exports fell significantly, or by over 30%, from EUR 958 million to EUR 654 million, but still continued to show a surplus as the value of royalties imports in 2001 was EUR 595 million. Included in this are diverse industries, such as the electronics, food, chemical and metal industries, and data processing activities. The figures reflect the importance of high-tech know-how within Finland's international trade in services.

Exports of computer and information services increased by 50 per cent, reaching the value of EUR 336 million. At the same time, their relative share of service exports rose from seven to 11 per cent. The value of exports of business services fell from EUR 809 million to EUR 704 million and their relative share remained unchanged, but examined by sub-category the value of exports of legal services grew while that of exports of architectural services fell.

Imports of postal and telecommunications services increased by 18 per cent. The sub-category of telecommunications services accounted for 93 per cent of the growth in this main category, so most of the growth in the value of its imports was generated by telecommunications services. Imports of computer and information services grew by 15 per cent, and reached the value of EUR 379 million in 2001. The main drop of close on 30 per cent in the imports of services occurred in the item "Services between related enterprises".

Data by country

Approximately half of Finland's exports of services went to the EU area in 2001. The significance of this area in Finnish service exports grew notably from the previous year when its share was 40 per cent. Of the EU countries, the proportional shares of exports to Great Britain and Sweden increased distinctly.

In 2000, 24 per cent of the Finnish service exports went to the USA. In 2001, the share of the USA of Finnish service exports fell dramatically to 16 per cent and Sweden became the most important target country of service exports with a share of 18 per cent. The main income items from these exports to Sweden were generated by R&D services, construction services and services between related enterprises. The most important regional export target was the "rest of the world", which includes, among others, the EU candidate countries, Asia (excl. Japan and Russia), Africa and Latin America. In 2001, the share of the rest of the world was 20 per cent, or EUR 593 million.

The largest proportion by far of Finland's imports of services was from the USA, from where diverse services were imported to the value of EUR 929 million in 2001. However, the importance of the USA has been diminishing. After the USA, the next most significant countries from which Finland imports services are Great Britain and Sweden, whose respective shares of the total Finnish imports of services were 14 and 10 per cent.

Of the service fees paid to the USA 40, per cent arose from royalties and over one third from services between related enterprises. Services between related enterprises explained one third and computer services 12 per cent of the service fees paid to Great Britain. The most important reason for the service fees paid to Sweden was also services between related enterprises, (21%), followed by computer services (13%).

Examined by service and country, most (60%) of the royalty fees went to the USA. Both Great Britain and the USA each received approximately one quarter of the payments made for the imports of R&D services. One fifth of the imported architectural services were purchased from the Netherlands and almost an equal proportion of them were bought from Great Britain.

International data on foreign ownership from 1998

A publication of Eurostat² presents data on trends in the development of foreign ownership of enterprises in six EU countries: Denmark, Spain, the Netherlands, Finland, Sweden and Great Britain. In 1998, the proportions generated by foreign-owned enterprises of the total value added produced by the service sectors of these countries varied from 11 per cent in Great Britain to 15 per cent in Spain. The proportion generated by foreign-owned enterprises of the total value added produced in manufacturing was the largest in Great Britain at 25 per

² Statistics in Focus 20/2001

cent and the smallest in Denmark at 10 per cent. The shares generated by foreign-owned enterprises of the total value added produced by the enterprise sector as a whole varied by country between 10 and 20 per cent. The proportion was the largest in Sweden (16%) and the smallest in Denmark (11%).

In Finland, the shares generated by foreign-owned enterprises of the total value added produced by the service sector, manufacturing and the enterprise sector alike all stood at 12 per cent in 1998.

Foreign-owned enterprises in Finland 1995-2000

In the year 2000, there were 1,936 foreign-owned enterprises operating in Finland. Their proportional share of all enterprises operating in Finland was 0.9 per cent. Between 1995 and 2000, the number of foreign-owned enterprises in Finland grew by nearly 70 per cent, or from 1,146 to 1,936.

In 1995, the share of foreign-owned enterprises of the total turnover of enterprises in Finland was 10 per cent, but in 2000 the corresponding figure was as high as 16 per cent. Measured by number of employees, the relative share of foreign-owned enterprises almost doubled between 1994 and 2000.

In 2000, the ownership of the foreign-owned enterprises operating in Finland was divided as follows: 1,356 (71%) were owned by an EU country, 214 (11%) were owned by a European country outside the EU and the owners of 357 (18%) came from outside Europe.

By far the largest number, or 607, of the foreign-owned enterprises in Finland had a Swedish owner. The other major owner countries in order of size of ownership were the USA (302), Denmark (167), the Netherlands (163), Germany (152) and Great Britain (125). Sweden's share of the total turnover generated by the foreign-owned enterprises was also the largest, but by this measure the difference between it and the USA was smaller than the one calculated from the numbers of enterprises owned. Thus, relatively high numbers of small and medium-sized Swedish-owned enterprises and US-owned large enterprises operate in Finland.

Foreign subsidiaries and direct foreign investment in 2000

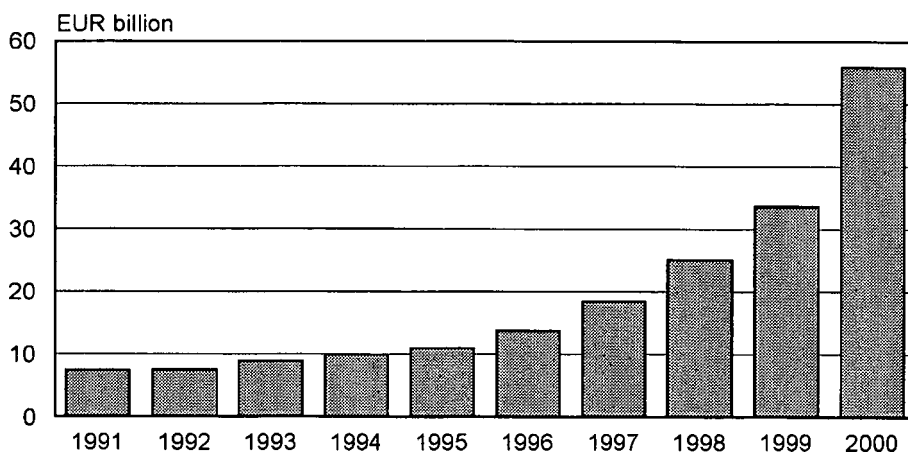
In the year 2000, foreign subsidiaries and branch offices of enterprises resident in Finland employed 288,100 persons. In 1996, the corresponding figure was only 137,300, in other words, the number more than doubled in the latter half of the 1990s. Of the employees of foreign subsidiaries and branch offices, 52 per cent (148,500 persons) worked in EU countries in the year 2000. Among the EU countries, the largest numbers of them could be found in Sweden, Germany and Great Britain. The next largest geographical areas in this respect were the rest of Europe and North America. Both had over 50,000 employees of Finnish-owned enterprises in the year 2000.

An examination by industry reveals that most (70%) of the employees of the foreign subsidiaries and branch offices of Finnish enterprises worked in manufacturing, where their total number was 202,300. Of this total, 89,700 worked in metal industry, 69,200 in forest industry and 21,400 in chemical industry. Altogether 70,000 (24%) of the employees of the foreign subsidiaries and branch offices worked in service industries. Trade provided employment for 38,800 (13%), and financing and insurance intermediation for 13,100 (5%) persons.

The total turnover generated by the foreign subsidiaries and branch offices of enterprises resident in Finland was EUR 111.7 billion in the year 2000. In 1996 this figure was only EUR 36.1 billion, which means that the growth of turnover between 1996 and 2000 was staggering 210 per cent. Of the total turnover, 57 per cent was produced by subsidiaries and branch offices operating in EU countries. Subsidiaries and branch offices operating in North America generated 19 per cent of the total turnover. All in all, foreign activities of Finnish-owned enterprises increased significantly in the latter part of the 1990s. This development is explained by Finland's EU membership, which broadened the home market to comprise the entire EU area.

Finnish foreign direct investments grew rapidly throughout the 1990s. In 1991, they totalled EUR 7.5 billion but by the year 2000 this figure had gone to as high as EUR 56.0 billion. The pattern of the growth has been an accelerating one, for direct investments especially in European Union countries have been increasing strongly. In the year 2000, The EU's share of the total value of Finnish foreign direct investments was 64 per cent. The three other main target countries for foreign investments in order of total investment amount were Sweden (EUR 14.2 billion), the Netherlands (EUR 11.4 billion) and the USA (EUR 8.5 billion).

Figure 4: Finnish foreign direct investments 1991-2000, stock at year-end

Source: Bank of Finland

In the year 2000, Finnish foreign direct investment was divided by industry so that manufacturing received EUR 37.7 billion and services EUR 14.9 billion. The main recipient sub-categories of manufacturing were forest industry and metal industry. Their total of Finnish foreign direct investments amounted to nearly EUR 30 billion in the year 2000.

In the year 2000, returns from Finnish foreign direct investments totalled EUR 4.1 billion, of which manufacturing generated EUR 3.2 billion, services EUR 0.8 billion and other industries EUR 0.1 billion.

1. Johdanto

Palvelujen ulkomaankaupan tilastointi kattaa laajassa merkityksessään sekä matkustus-, kuljetus- että muut palvelut. Matkustus- ja kuljetuspalvelujen osuus palvelujen ulkomaankaupasta on noin neljännes kun muiden palvelujen osuus on noin puolet sekä viennin että tuonnin arvoista. Muut palvelut -ryhmä kattaa sekalaisen joukon yritysten tarjoamia ja käyttämiä palveluja kuten posti- ja telekommunikaatiopalvelut, rakennuspalvelut, tietotekniikkapalvelut, rojalit, välityspalvelut, käyttöleasing sekä sekalaiset liike-elämän palvelut. Tilastokeskus on vuodesta 1999 lähtien kehittänyt näiden palvelujen tilastointia ja tähän julkaisuun on kerätty keskeisiä tuloksia.

Julkaisun uutena osiona on tilastotietoa ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta Suomessa, suomalaisten yritysten omistamien tytäryritysten toiminnasta Ruotsissa ja suomalaisten suorien sijoitusten määrästä. Julkaisun tavoitteena on antaa kattava kuva yritystoimintaan vaikuttavasta globalisoitumisesta Suomessa. Tilastotiedot osoittavat, että yritystoiminta on viime vuosikymmenellä kansainvälistynyt.

Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja

Palvelujen ulkomaankaupan tilastointi kehittyi voimakkaasti ja tilaston tuottamismenetelmiä pyritään harmonisoimaan erityisesti Euroopan Unionin alueella sekä muissa OECD-maissa. Valmistumassa on palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja (Manual on Statistics of International Trade in Services)³, jonka tekemisestä vastaa OECD, mutta työhön ovat lisäksi osallistuneet Eurostat, IMF, WTO ja YK. Käsikirja antaa tarkemman kuvauksen tilastoinnin taustoista, tilastointitarpeesta ja tietojen käyttötarpeesta. Käsikirja täydentää ja tarkentaa IMF:n maksutasekäsikirjan (Balance of Payments Manual 1993) määrittelyjä palvelujen ulkomaankaupan tilastoimisesta. Käsikirja luo myös ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastoinnille puitteet, joita ei aikaisemmin ole näin kattavasti muualla kuvattu.

³ Käsikirjan vedosluonnos syyskuulta 2001 on saatavilla internetistä osoitteesta: <http://www.oecd.org/pdf/M00017000/M00017039.pdf>

Käsikirja määrittelee periaatteet palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnille ja ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnan tilastoinnille. Se myös sisältää kuvaukset tietotarpeista ja niiden taustoista. Käsikirjassa esitetään uusi palvelujen ulkomaankaupan luokitus EBOPS (Extended Balance of Payments Classification). Luokitus sisältää 110 palveluluokkaa (ks. liite 1). Tietojen luokittelu on tarkentunut IMF:n käyttämästä luokittelusta, mikä johtuu lähinnä tietotarpeiden harmonisoinnista IMF:n, OECD:n ja Eurostatin tietojen välillä.

BOP-asetusluonnos

Euroopan Unionin tilastovirasto, Eurostat, valmistele uutta asetusta palvelujen ulkomaankaupan (=ITS, International Trade in Services), suorien sijoitusten (=FDI, foreign direct investment) ja maksutaseen (=BOP, Balance of Payments) tilastoimisesta⁴. Asetus seuraa Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirjan ja Maksutasekäsikirjan suosituksia, mutta se luo myös uusia haasteita tilastoinnille, joista suurimpana on palvelujen ulkomaankaupan kuvaaminen tarkalla palvelujaottelulla (EBOPS-luokituksen mukaisena) sekä kohdemaittain.

FATS-asetusluonnos

EU:ssa on tiedostettu ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastoinnin kasvava merkitys (FATS, Foreign Affiliate Trade Statistics) eri politiikkasektoreilla kuten kansainvälisessä kaupassa sekä sisämarkkina- että työllisyyskysymyksissä. Tietoja ulkomaalaisomisteisistä yrityksistä on kerätty Eurostatissa sekä yritysten rakennetilastojen asetuksen että maksutasetilastoinnin pohjalta. EU-tason aggregaattien laskeminen on ollut kuitenkin vaikeaa, koska tietojenkeruussa on ollut eroja jäsenmaiden välillä. Eurostatin haasteena on tuottaa sellainen säännösjärjestelmä, joka varmistaisi yhtenäisen ulkomaalaisomisteisiä yrityksiä koskevan tilastoinnin kaikkien jäsenmaiden osalta.

2. Palvelujen kansainvälinen kauppa

2.1 OECD-maiden palvelujen ulkomaankauppa

OECD:n tietojen mukaan palvelujen kokonaisvienti ja -tuonti maailmassa vuonna 2000 oli 1 480 miljardia dollaria. Viennistä 79 prosenttia ja tuonnista 74 prosenttia syntyi OECD-maissa. Euroopan Unionin osuus kokonaisviennistä oli 42 prosenttia ja kokonaistuonnista 40 prosenttia. Yli puolet (55 %) EU:n käymästä palvelujen ulkomaankaupasta tapahtui EU-alueen sisällä. NAFTA-alueelle (Yhdysvallat, Kanada ja Meksiko) laskettu kokonaisvienti oli 23 prosenttia ja kokonaistuonti 18 prosenttia. Lukuihin sisältyy jonkun verran epätarkkuuksia, sillä osa tiedoista on estimoitu.⁵

⁴ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Community statistics on ITS, FDI and BOP.

⁵ OECD Statistics on International Trade in Services: Partner Country Data and Summary Analysis. 1999-2000. Table 1. sivu 8.

Taulukossa 1 on tietoja eräiden OECD -maiden palvelujen kokonaisviennistä ja kokonaistuonnista sekä bruttokansantuotteesta. Palvelujen ulkomaankaupassa ylivoimaisesti suurin toimija on Yhdysvallat, jossa palvelujen viennin arvo oli lähes 300 miljardia dollaria ja tuonnin arvo yli 200 miljardia dollaria vuonna 2000. Seuraavaksi suurin maa, Britannia ylsi 40 prosenttiin Yhdysvaltojen luvuista. Palvelujen viennin merkittävyys eli sen osuus bruttokansantuotteesta oli Yhdysvalloissa kuitenkin vain 3 prosenttia, kun se Britanniassa oli 8 prosentin luokkaa.

Taulukko 1: Palvelujen ulkomaankauppa ja bruttokansantuote eräissä OECD-maissa vuonna 2000, mrd. dollaria ja vienti/BKT, %

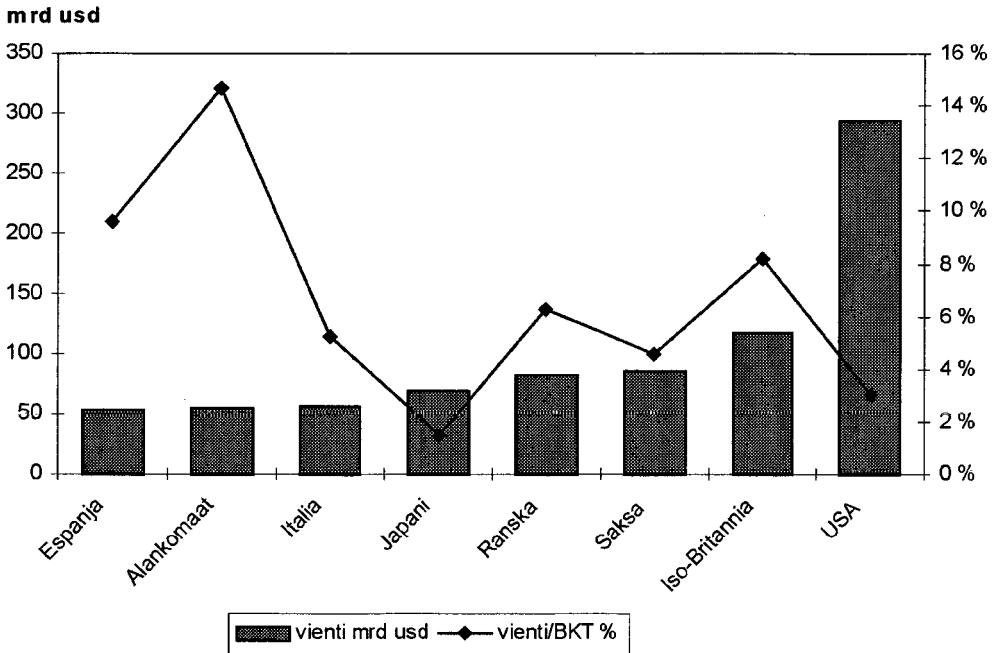
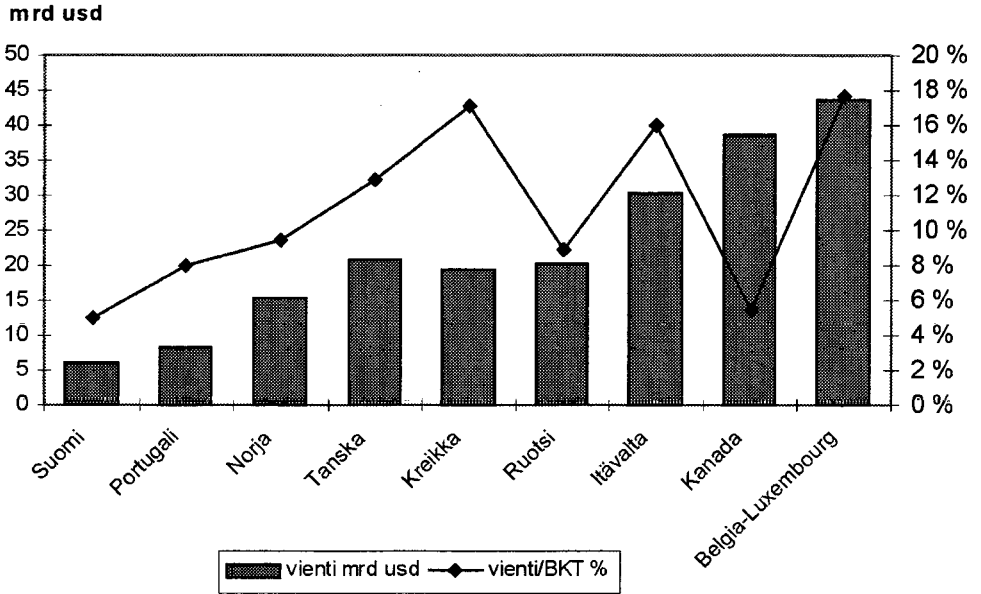
Alue	Vienti mrd USD	Tuonti mrd USD	BKT mrd USD	Vienti / BKT, %
Euroopan Unioni	613,9	605,9	7866,0	8 %
USA	293,5	217,9	9810,2	3 %
Iso-Britannia	117,2	96,4	1429,7	8 %
Saksa	85,7	136,6	1866,1	5 %
Ranska	81,5	62,4	1305,4	6 %
Japani	69,2	116,9	4765,3	1 %
Italia	56,0	56,0	1073,1	5 %
Alankomaat	54,1	53,1	369,5	15 %
Espanja	53,6	31,3	560,9	10 %
Belgia-Luxemburg	43,7	38,7	247,7	18 %
Kanada	38,5	43,5	706,6	5 %
Itävalta	30,2	29,3	188,7	16 %
Ruotsi	20,3	23,4	229,0	9 %
Kreikka	19,3	11,3	113,3	17 %
Tanska	20,7	18,4	160,4	11 %
Norja	15,2	14,8	161,8	9 %
Portugali	8,4	6,6	106,0	8 %
Suomi	6,1	8,3	120,9	5 %

Lähde: OECD Statistics on International Trade in Services: Partner Country Data and Summary Analysis. 1999-2000.

Suomessa palvelujen vienti ja tuonti on vähäistä verrattuna samankokoisiin eurooppalaisiin maihin. Tosin palvelujen vienti suhteessa bruttokansantuotteeseen oli Suomessa 5 prosenttia, kun vastaava suhde Japanissa oli vain prosentin luokkaa. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa palvelujen ulkomaankauppa oli noin 10 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kreikan ja Belgia-Luxemburgin vienti/BKT-osuudet olivat tarkasteltavista maista suurimmat. Kreikan lukuihin vaikuttivat turismista saadut tulot ja Belgia-Luxemburgilla rahoituspalveluista, turismista ja liike-elämän palveluista saadut tulot.

Tarkastelun kohteena olevista maista Saksan, Japanin, Kanadan, Ruotsin ja Suomen palvelujen ulkomaankauppa oli alijäämäinen eli maat ostivat enemmän palveluja ulkomailta, kuin myivät niitä sinne.

Kuvio 5: Palvelujen vienti ja viennin osuus BKT:stä (%) maittain vuonna 2000, mrd. dollaria.

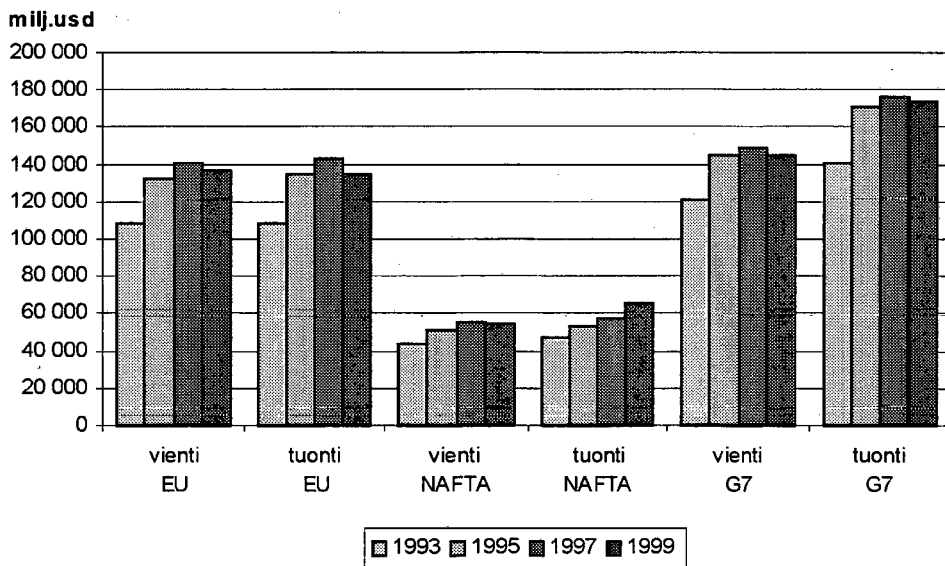
Lähteet: OECD Statistics on International Trade in Services: Partner Country Data and Summary Analysis. 1999-2000. BKT-tiedot OECD:n internet-sivuilta osoitteesta: <http://www.oecd.org/EN/document/0,EN-document-20-nodirectorate-no-1-9066-20,00.html#title1>.

2.2 Palvelujen ulkomaankaupan merkitys eräillä alueilla

Palvelujen ulkomaankauppaa voidaan tarkastella myös alueittain. Valitettavasti saatavilla olevat OECD:n tietolähteet mahdollistivat vain EU-, NAFTA- ja G7-alueiden tarkastelun⁶. Ulkopuolelle jäivät monet tärkeät kauppalueet kuten MERCOSUR, LAFTA, APEC, ASEAN, sillä kaikista näihin kuuluvista maista ei ole saatavilla tarkkoja palvelutietoja.

Edellä mainittujen kolmen alueen tiedoista havaitaan, että kuljetusten osalta 1990 luvulla (vuosina 1993, 1995, 1997 ja 1999) ei tapahtunut suuria muutoksia. EU:ssa ja G7-maissa kuljetuspalvelujen vienti ja tuonti kasvoivat 1997 saakka, jonka jälkeen ne kääntyivät hienoiseen laskuun. NAFTA-alueen viennissä kävi samoin, mutta tuontimenot jatkoivat kuitenkin kasvuaan myös vuonna 1999. Kuljetuspalvelujen osuus kauppalueiden palvelujen viennissä oli EU:ssa 23 prosenttia, NAFTA:ssa 17 prosenttia ja G7-maissa 21 prosenttia. Kuljetuspalvelujen merkitys alueiden kansantaloudelle on kuitenkin ollut vähäistä. EU:ssa kuljetuspalvelujen vientitulot olivat 2 prosenttia alueen BKT:sta. G7-maissa ja NAFTA:ssa osuus oli vain prosentin luokkaa.

Kuvio 6: Kuljetuspalvelujen vienti ja tuonti kauppalueittain vuosina 1993-1999, milj. USD

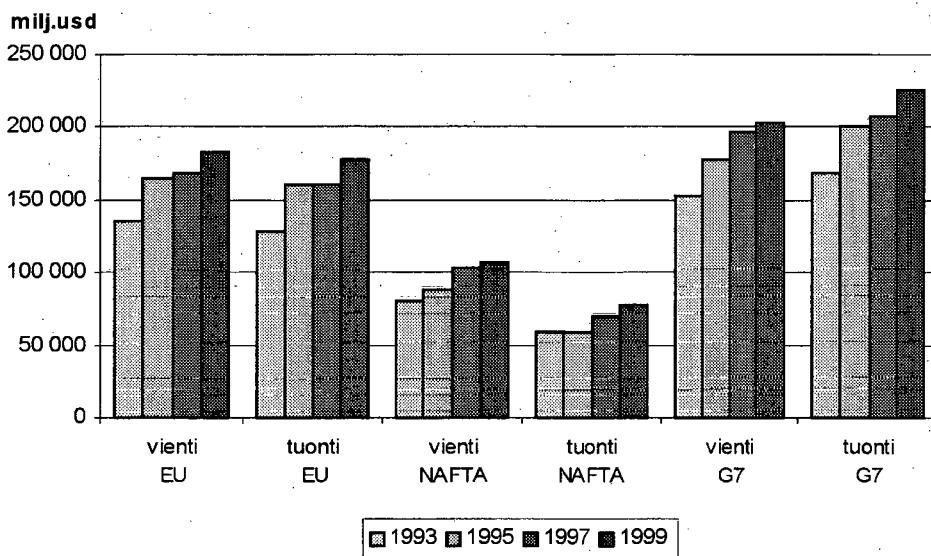
Lähde: OECD Statistics on International Trade in Services 1990-1999

⁶ NAFTA = Kanada, Meksiko, Yhdysvallat.

G7-maat = Iso-Britannia, Italia, Japani, Kanada, Ranska, Saksa, Yhdysvallat.

Matkustuspalvelujen vientitulot ja tuontimenot kasvoivat kaikilla alueilla suunnilleen yhtä voimakkaasti. Matkustuspalvelujen merkitys palvelujen viennissä oli suurin NAFTA:ssa (34 %) ja seuraavaksi suurin EU:ssa (31 %). Pienin osuus oli G7-maissa, joissa 29 prosenttia palvelujen viennistä syntyi matkailusta. Alueiden väliset erot olivat kuitenkin pienet. Matkustuspalvelujen vientitulojen merkitys kansantaloudessa oli suurin EU-alueelle (2 % BKT:sta). NAFTA-alueen ja G7-maiden talouksille matkustuspalvelujen merkitys oli prosentin luokkaa.

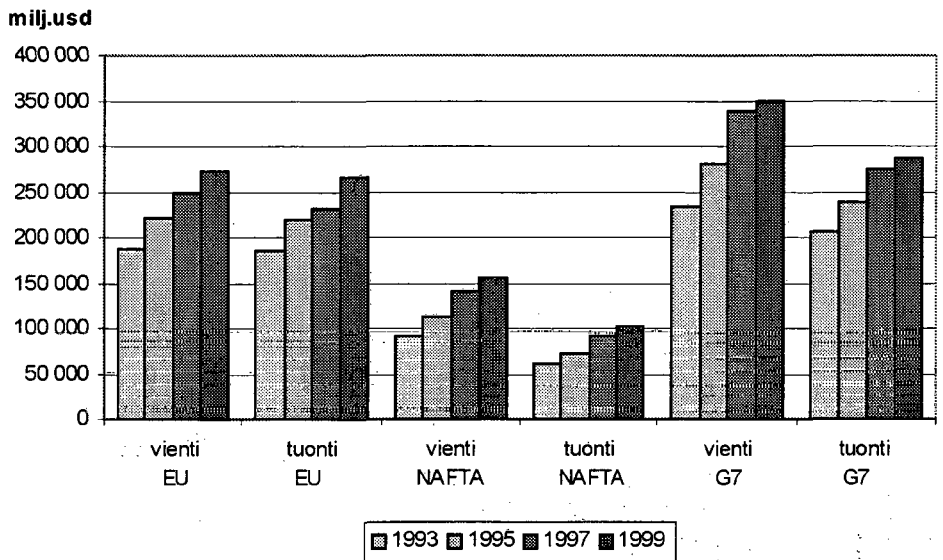
Kuvio 7: Matkustuspalvelujen vienti ja tuonti kauppalueittain 1993-1999, milj. dollaria

Lähde: OECD Statistics on International Trade in Services 1990-1999

Muut palvelut erä on kasvanut kullakin kauppalueella matkustus- ja kuljetuspalveluja nopeammin. NAFTA-alueella keskimääräinen vuosikasvu aikavälillä 1993 - 1999 oli 20 prosenttia. EU:ssa vastaava vuosikasvu oli 13 prosenttia ja G7-maissa 15 prosenttia. Muiden palveluiden merkitys palvelujen viennissä oli suurin G7-maissa (50 %), mutta lähes yhtä merkittävää se oli NAFTA:ssa (49 %) kuten myös EU:ssa (46 %).

Kuvio 8: Muiden palvelujen vienti ja tuonti kauppalueittain 1993-1999, milj. dollaria

Lähde: OECD Statistics on International Trade in Services 1990-1999

Taulukko 2: Palvelut eriteltynä kauppalueittain vuonna 1999, milj. dollaria

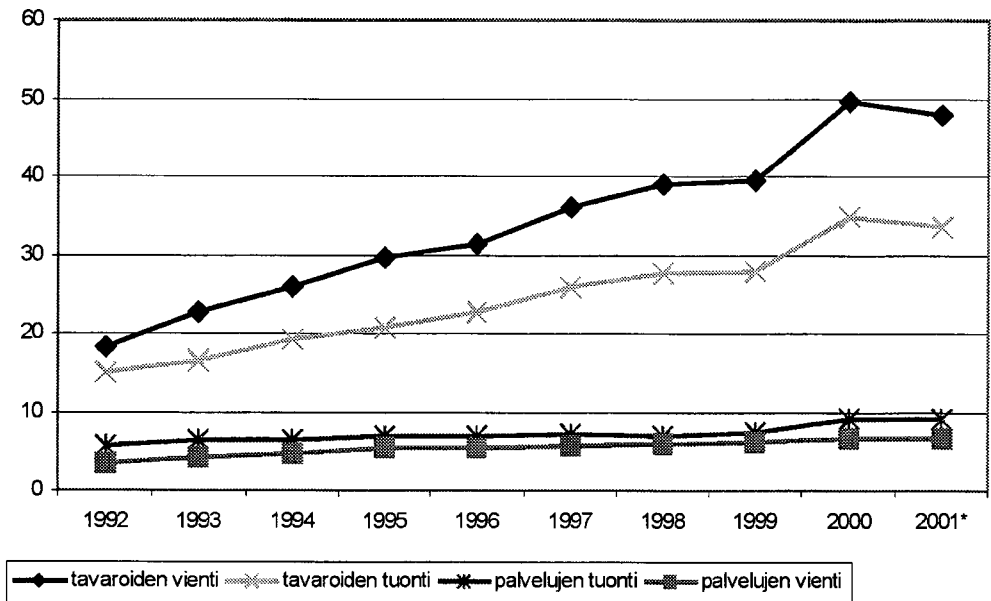
	Alue	Vienti milj. usd	Tuonti milj. usd	Palvelutase +ylj. -alij.	Vienti/ BKT %
KULJETUS	EU	136 333	134 823	1 510	2 %
	NAFTA	54 461	65 515	-11 054	1 %
	G7	144 523	173 847	-29 324	1 %
MATKUSTUS	EU	182 884	178 301	4 583	2 %
	NAFTA	106 826	77 238	29 588	1 %
	G7	202 850	225 958	-23 108	1 %
MUUT PALVELUT	EU	271 413	265 935	5 478	3 %
	NAFTA	154 830	101 736	53 094	1 %
	G7	349 413	287 637	61 776	2 %
Palvelut yhteensä	EU	590 630	579 059	11 571	7 %
	NAFTA	316 117	244 489	71 628	3 %
	G7	696 786	687 442	9 344	3 %
		BKT (milj. usd)			
1999 BKT	EU	8 547 000			
	NAFTA	10 337 000			
	G7	20 537 000			

Lähde: The annual OECD national account publication 1999
 OECD Statistics on International Trade in Services 1990-1999

3. Palvelujen ulkomaankauppa Suomen maksutasetilastossa

Palveluilla käytävän ulkomaankaupan merkitys Suomen ulkomaankaupassa vähentyi viime vuosikymmenellä. Tähän osaltaan vaikutti tavarakaupan voimakas kasvu. Kymmenvuotisjaksolla vuodesta 1992 vuoteen 2001 palvelujen vienti kasvoi 92 prosenttia ja tuonti lähes 60 prosenttia. Kasvua ei voida pitää vähäisenä, mutta kun tavarakauppa kasvoi viennin osalta 164 ja tuonnin 122 prosenttia, laski palvelujen ulkomaankaupan suhteellinen osuus. Suomen ulkomaankaupasta palvelujen viennin osuus oli 12 ja tuonnin osuus 21 prosenttia vuonna 2001. Todellisuudessa osuudet olivat hieman suurempia, sillä tavarakaupan mukana myydään tai ostetaan usein myös palveluja. Esimerkiksi suurien koneinvestointien laskutuksiin sisältyy usein asennus- ja koulutuspalveluja.

Kuvio 9: Suomen ulkomaankaupan rakenne, 1992-2001*, mrd. euroa

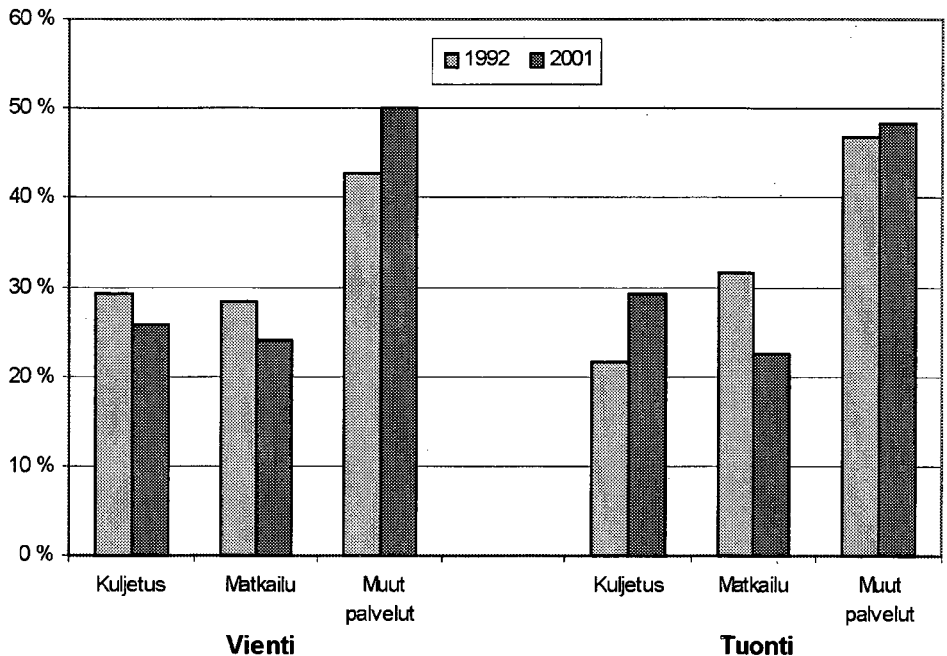

Lähde: Suomen maksutase 1992-2001. Suomen Pankki 27.3.2002

Palvelujen ulkomaisista vientituloista puolet kertyy muista palveluista. Niihin kuuluvat tietoliikenne-, vakuutus-, rahoitus- ja tietojenkäsittelypalvelut, rakentaminen ulkomailla, rojaltit ja lisenssit, välityskauppa, käyttöleasing, julkiset palvelut sekä muut sekalaiset palvelut. Kuljetus- ja matkustuspalvelut kattoivat kumpikin noin neljänneksen saaduista tuloista.

Myös palvelujen tuontimenoista eli maksuista ulkomaille puolet käytettiin muihin palveluihin, 29 prosenttia kuljetuspalveluihin ja 23 prosenttia turismiin ulkomailla. Palvelujen viennissä viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvoivat voimakkaimmin tulot muista palveluista (126 %), kun taas tuonnissa kuljetuspalvelujen kasvu oli suurinta (115 %).

Kuvio 10: Palveluerien osuus palvelujen viennistä ja tuonnista vuonna 1992 ja 2001*

Lähde: Suomen maksutase 1992-2001. Suomen Pankki 27.3.2002

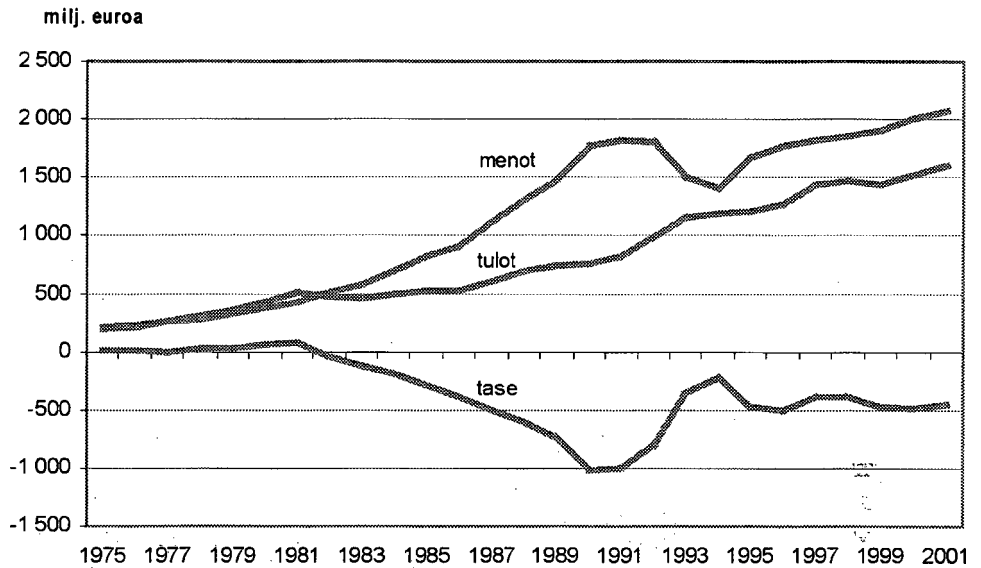
4. Matkailu osana palvelujen ulkomaankauppaa

Suomen matkailutulot 1,6 miljardia euroa

Suomen matkailutulot ulkomailta olivat 1,6 miljardia euroa vuonna 2001. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät 5 prosenttia. Matkailumenot lisääntyivät 3 prosenttia ja nousivat 2,1 miljardiin euroon. Matkustustaseen vaje pieneni 4 prosenttia, 461 miljoonaan euroon. Tulojen kasvu johtui pääasiassa runsaasti ostoksia tekevien venäläisten matkailun lisääntymisestä. Menoja kasvattivat suomalaisturistien lisääntynyt kulutus EU-maissa sekä Yhdysvaltojen dollarin ja Englannin punnan kallistuminen suhteessa Suomen markkaan.

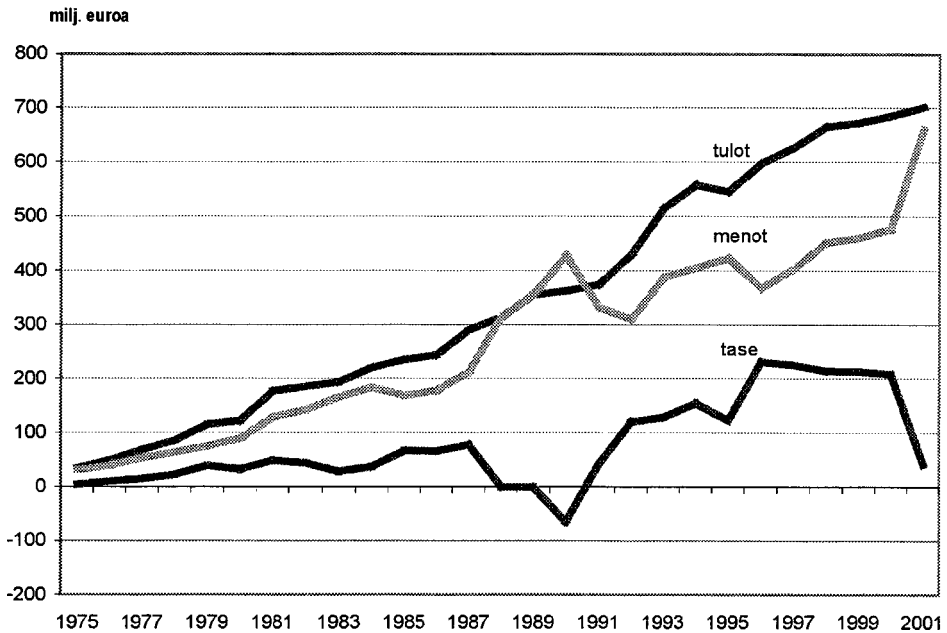
Suomen matkustustase on ollut negatiivinen 1980-luvun puolivälistä lähtien. Suomalaisten lomamatkailu ulkomaille kasvoi voimakkaasti 1980-luvun loppupuolella taloudellisen nousukauden ja vahvan markan suotuisissa olosuhteissa. Vuodesta 1985 vuoteen 1990 matkailumenot yli kaksinkertaistuivat. Vuonna 1990 tilauslennoilla tehtyjen valmismatkojen määrä nousi lähes 1,2 miljoonaan. Tätä ennätystä ei ole vielä kukaan rikottu, sillä 1990-luvulla matkailun luonteessa tapahtui muutoksia Suomen syvän talouslaman ja Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena. Lama ja sen mukanaan tuoma suurtyöttömyys leikkasi rajusti ulkomaan lomamatkailua ja siirsi sitä halvempiin kohteisiin, kuten läntisen Välimeren alueelta Turkkiin. Matkailun helpottuminen Viroon ja Venäjälle toi myös uuden ulottuvuuden lähialuematkailuun, jota risteilyt Ruotsiin olivat aikaisemmin hallinneet. Matkustustaseen vaje kaventui 1990-luvun alun lamavuosina, mutta alkoi jälleen kasvaa matkailun elpyessä 1990-luvun puolen välin jälkeen.

Kuvio 11: Suomen matkustustase, 1975-2001, milj. euroa

Suomen henkilöliikennetase on ollut positiivinen 1970-luvun loppupuolelta lähtien lukuun ottamatta suomalaisten lomamatkailun huippuvuotia 1990-luvun taitteessa, jolloin menot nousivat 66 miljoonaa euroa tuloja suuremmiksi. Vuonna 1990 suomalaiset matkailijat käyttivät ulkomaisten lentoyhtiöiden palveluihin 237 miljoonaa euroa ja ulkomaisten laivayhtiöiden palveluihin 190 miljoonaa euroa. Vuosina 1996 - 2000 Suomen henkilöliikenteen vuosittaiset nettotulot olivat yli 200 miljoonaa euroa. Vuoden 2001 ennakkotietojen mukaan kansainvälisen henkilöliikenteen tulot olivat 701 ja menot 659 miljoonaa euroa. Nettotulot olivat tämän mukaan 42 miljoonaa euroa. Menojen osalta vuosi 2001 poikkeaa huomattavasti edellisistä vuosista.

Kuvio 12: Suomen henkilöliikennetase 1975-2001, milj. euroa

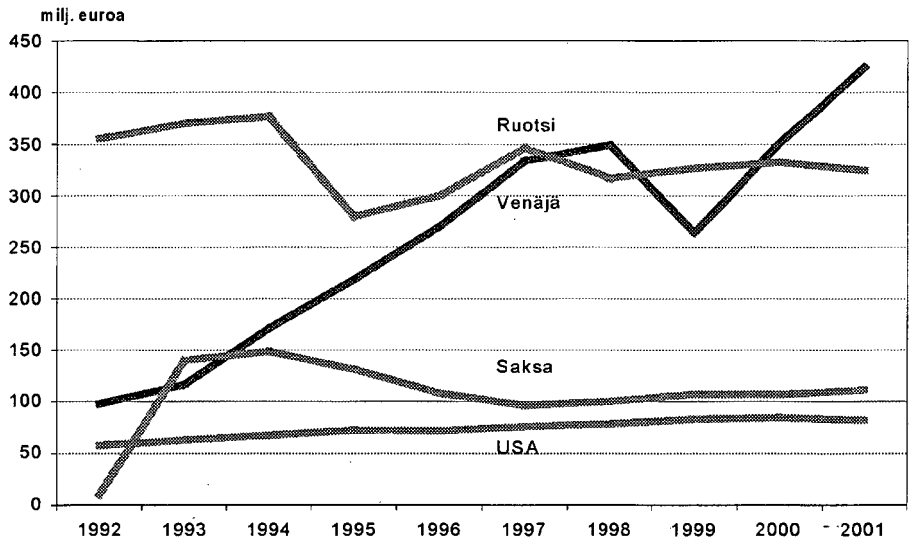

Venäjältä yli 400 miljoonan euron matkailutulot 2001

Suomeen suuntautuvan matkailun kannalta tärkeimmät maat olivat Venäjä ja Ruotsi, joiden yhteenlaskettu osuus matkailutuloista nousi 46 prosenttiin vuonna 2001. Tulot Ruotsista ovat pysyneet melko vakaina viimeisen kymmenen vuoden ajan vuositasoin ollessa runsaat 300 miljoonaa euroa. Suomen ja Ruotsin välisessä matkailussa Suomen nettotulot olivat 46 miljoonaa euroa vuonna 2001. Venäläisten lisääntynyt matkailu Suomeen kasvatti Venäjältä saatuja matkailutuloja edellisvuodesta viidenneksen, 424 miljoonaan euroon vuonna 2001. Matkailutulot Venäjältä olivat 274 miljoonaa euroa menoja suuremmat. Venäläisten Suomeen tuomat matkailutulot ovat kasvaneet voimakkaasti vuodesta 1992 lähtien lukuun ottamatta vuoden 1999 laskua, mikä aiheutti elokuussa 1998 puhjennut Venäjän talouskriisi. Vuodesta 1992 vuoteen 2001 matkailutulot Venäjältä nelinkertaistuivat.

Venäjän ja Ruotsin jälkeen kolmanneksi eniten matkailutuloja (112 milj. euroa) saatiin Saksasta. Seuraavina olivat Britannia (97 milj. euroa) ja Yhdysvallat (82 milj. euroa). Japanin ohella kumpikin kuului maihin, joiden matkailuun vaikuttivat syyskuussa 2001 Yhdysvalloissa tapahtuneet terroristi-iskut. Britanniasta Suomeen suuntautuneen matkailun kasvu hidastui vuonna 2001 ja matkailutulot lisääntyivät enää vain pari prosenttia, kun vuonna 2000 päästiin 7 prosentin kasvuun. Yhdysvalloista tulleiden matkailijoiden määrä väheni, mikä leikkasi matkailutuloja noin 3 prosenttia.

Kuvio 13: Suomen matkailutulot Ruotsista, Venäjältä, Saksasta ja USA:sta 1992-2001

Suomen matkailutuloista lähes puolet olivat peräisin EU-maista, OECD-maiden osuus oli kaksi kolmasosaa. Suomen matkustustase oli positiivinen Venäjän ja Ruotsin lisäksi Norjan, Japanin ja Alankomaiden kanssa.

Matkailumenot Viroon yli 300 miljoonaa euroa 2001

Matkailumenoissa ylivoimaisesti suurimmat kohdemaat olivat Viro ja Ruotsi. Vuodesta 1995 vuoteen 2001 matkailumenot Viroon lähes kaksinkertaistuivat. Ruotsiin kohdentuneet matkailumenot ovat pysyneet samalla vajaan 300 miljoonan euron tasolla. Vuonna 2001 suomalaisturistit käyttivät Virossa palveluihin ja ostoksiin 309 miljoonaa euroa. Matkustustase Viron kanssa oli 269 miljoonaa euroa Suomelle alijäämäinen. Vuodesta 1992 jatkuneen voimakkaan kasvun jälkeen suomalaisten matkailu Viroon on tasaantunut, mikä näkyy myös matkailumenojen kasvun hidastumisena.

Viron tavoin suomalaisten matkailu Venäjälle alkoi kasvaa 1990-luvun alkupuolella. Kasvu jäi kuitenkin huomattavasti loivemmaksi ja kääntyi laskuun vuonna 2001. Matkailumenot vähenivät edelliseen vuoteen verrattuna 5 prosenttia, 150 miljoonaan euroon. Vuodesta 1995 vuoteen 2000 matkailumenot Venäjälle nousivat vajaan viidenneksen.

Yli 400 miljoonan euron menot Etelä-Euroopan maihin

Lähialueiden ulkopuolella suomalaisten suosituin matkakohde on ollut Espanja, jonka suosiota on nostanut Kanarian saaret talvimatkailun ykköskohteena. Kanarian saarten osuus on ollut kaksi kolmasosaa Suomesta Espanjaan

suuntautuvasta lomamatkailusta. Matkailu Kanarian saarille oli huipussaan 1990-luvun taitteessa, jolloin siellä lomaili lähes 300 000 suomalaisturistia. Lama leikkasi matkailua Espanjaan ja erityisesti Kanarian saarille, eikä se ole enää noussut lamaa edeltäneelle tasolle. Vuonna 2001 suomalaisturistit kuluttivat Espanjassa palveluihin ja ostoksiin yhteensä 200 miljoonaa euroa. Espanjaan tehtiin noin 330 000 lomamatkaa, joista 226 000 Kanarialle. Talvimatkailun kohteena Kanarian saaret on saanut kilpailijoita muista kaukokohteista. Etenkin Kaakkois-Aasiassa oleva Thaimaa on kasvattanut suosiotaan viime vuosina. Vuonna 2001 Thaimaassa lomaili lähes 50 000 suomalaisturistia, jotka kuluttivat noin 46 miljoonaa euroa palveluihin ja ostoksiin.

Matkailumenoista yli puolet kohdentui EU-maihin ja runsaat kaksi kolmasosaa OECD maihin. Matkailumenot EU-maiden Välimeren alueen ja Kanarian saarten lomakohteisiin olivat 455 miljoonaa euroa (22 %), kun Ranska oli laskettu mukaan. Ranskan 69 miljoonan euron kulutuksesta huomattava osa tuli kuitenkin työ- ja kokousmatkoista.

Turkki, Kypros ja Bulgaria nostivat ryhmän 'Muu Eurooppa' menoja 133 miljoonaan euroon (taulukko 3). Menot Turkkiin olivat 26 milj. ja Kyprokselle 22 miljoonaa euroa vuonna 2001. Matkailu Kyprokselle on pysynyt melko vakaana viime vuosina (40 000 – 45 000 matkaa vuosittain). Matkailu Turkkiin on elpymässä muutaman vuoden romahduksen jälkeen ja sinne tehtiin noin 50 000 matkaa vuonna 2001. Suomalaisturistit ovat löytäneet uudelleen myös Bulgarian, jonka suosio edullisena matkakohteena on nopeasti noussut.

Taulukko 3: Suomen matkailutulot ja -menot sekä matkailutase maittain 2001, milj. euroa ja %-osuudet.

Maa tai alue	Tulot milj. euroa	Menot milj. euroa	Tase milj. euroa	Tulot %-osuus	Menot %-osuus
Intra Eu	774	1090	-316	48,1	52,7
Alankomaat	45	22	23	2,8	1,1
Belgia	22	46	-24	1,4	2,2
Espanja	32	201	-169	2,0	9,7
Irlanti	7	9	-2	0,4	0,4
Britannia	97	96	1	6,0	4,6
Italia	40	71	-31	2,5	3,4
Itävalta	16	22	-6	1,0	1,1
Kreikka	6	85	-79	0,4	4,1
Luxemburg	1	2	-1	0,1	0,1
Portugali	5	29	-24	0,3	1,4
Ranska	37	69	-32	2,3	3,3
Ruotsi	324	278	46	20,1	13,4
Saksa	112	113	-1	7,0	5,5
Tanska	30	47	-17	1,9	2,3

Maa tai alue	Tulot milj. euroa	Menot milj. euroa	Tase milj. euroa	Tulot %-osuus	Menot %-osuus
Extra-EU	835	981	-146	51,9	47,4
Venäjä	424	150	274	26,4	7,2
Viro	40	309	-269	2,5	14,9
Norja	62	51	11	3,9	2,5
Sveitsi	34	34	0	2,1	1,6
Muu Eurooppa	57	133	-76	3,5	6,4
Yhdysvallat	82	110	-28	5,1	5,3
Kanada	9	12	-3	0,6	0,6
Japani	57	13	44	3,5	0,6
Muu maailma	70	170	-100	4,4	8,2
OECD	1058	1404	-346	65,8	67,8
Yhteensä	1609	2070	-461	100,0	100,0

Matkailu palvelujen ulkomaankaupan viitekehikossa

Matkailu poikkeaa luonteeltaan muusta palvelujen ulkomaankaupasta. Kun muissa palveluissa toimijana on palvelujen tarjoaja joko yrityksen tai yrittäjänä toimivan luonnollisen henkilön ominaisuudessa, matkailussa toimija määritellään palvelujen kysynnän eli matkailijan kulutuksen kautta. Vaikka matkailupalvelujen kysyntään vaikuttavat tekijät poikkeavat muiden palvelujen kysyntää ohjaavista tekijöistä, matkailupalvelujen maantieteellinen jakautuminen vastaa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yllättävän hyvin palvelujen tuonnin ja viennin alueellista jakautumista. Yhdenmukaisuutta voi jonkin verran lisätä se, että matkailukulutukseen lasketaan mukaan myös työ- ja kokousmatkat, jotka usein kohdentuvat ulkomaankaupan kannalta tärkeisiin maihin. EU:n osuus matkailutuloista oli yhtä suuri kuin palvelujen viennistä, noin puolet. Matkailumenoista EU:n osuus oli jonkin verran pienempi kuin palvelujen tuonnista. Venäjän ja Ruotsin osuudet ovat suuremmat, kun taas Yhdysvaltojen ja Britannian osuudet pienemmät sekä matkailutuloista että -menoista, kuin vastaavat osuudet palvelujen viennistä ja tuonnista. Viron sekä EU:n Välimeren alueen maiden osuudet matkailumenoista ovat palvelujen tuontia suuremmat ja toisaalta Alankomaiden, Britannian, Saksan ja Tanskan osuudet ovat pienemmät. EU:n ulkopuolisen 'muun maailman' osuus on suurempi matkailumenoista ja pienempi matkailutuloista kuin vastaavat osuudet palvelujen ulkomaankaupasta.

5. Muut palvelut

Muista palveluista (muut kuin matkustus- ja kuljetuspalvelut) kerätään tietoa Tilastokeskuksen Palvelujen ulkomaankauppa (PU)-kyselyllä. Kyselyn ulkopuolelle on jätetty muista palveluista vain rahoituspalvelut, sillä näiden palvelujen keräämistä varten ollaan vasta tekemässä selkeitä määritelmiä. Tiedonkeruussa on kysytty tietoja vakuutuspalveluista, mutta niiden tuloksia ei

vielä voida julkaista, sillä ko. palvelun määritelmän ja keruumenetelmän kehittäminen on kesken.

Muut palvelut Palvelujen ulkomaankaupan (PU) tiedustelussa kattavat seuraavat palvelut:

Rahtimaksut kuljetuksista ulkomailla

Posti- ja telekommunikaatiopalvelut

Posti- ja kuriiripalvelut

Telekommunikaatiopalvelut

Rakennuspalvelujen vienti

Bruttotulot ulkomaiselta yritykseltä rakentamisesta ulkomailla

siitä: 1. materiaalimenot (ulkomaille viedyt materiaalit ja ulkomailla ostetut materiaalit)

2. palkkamenot ulkomailla

Rakennuspalvelujen tuonti

Menot ulkomaiselle yritykselle rakentamisesta Suomessa

Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut

Tietotekniikkapalvelut

Informaatiopalvelut

Rojallit ja lisenssimaksut

Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut

Käyttöleasing

Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut

Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut

Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset

Tutkimus- ja kehittämispalvelut

Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu

Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu

Muut sekalaiset liike-elämän palvelut

Palvelut tytä- ja osakkuusyritysten ja sivuliikkeiden välillä, muualle kuulumattomat

Audiovisuaaliset, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut

Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut

Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut

Muut erittelemättömät palvelut

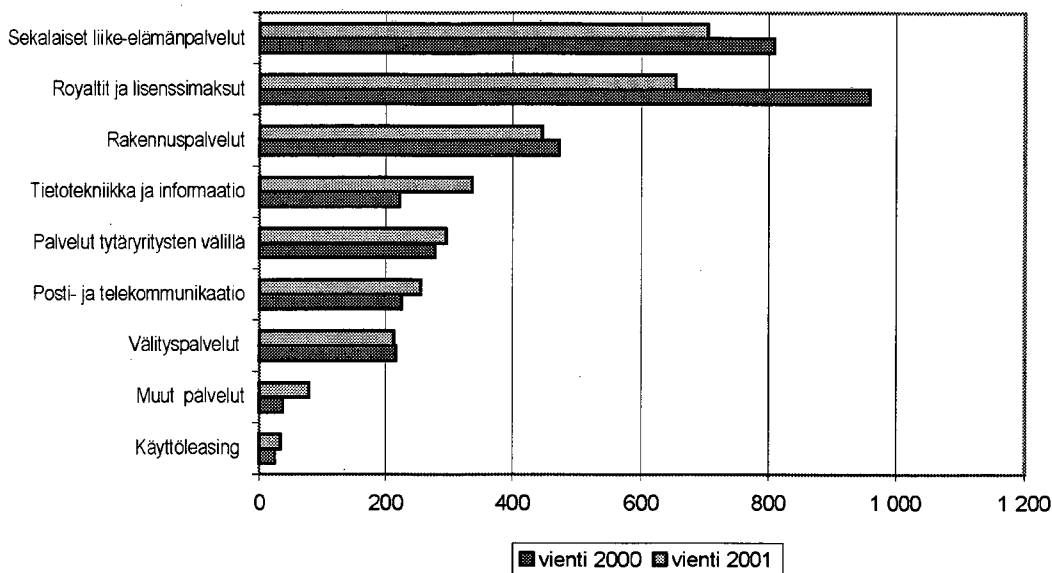
Tiedot kerätään yrityksiltä palvelutyypeittäin ja kohdemaittain. Kohdemaita on 22 kpl, ja ne ovat EU-maat, USA, Kanada, Japani, Norja, Sveitsi, Venäjä, Viro ja muu maailma.

5.1 Tiedustelun tuloksia vuosilta 2000 ja 2001 palvelutyypeittäin

Palvelutyypeittäin tarkasteltuna muiden palvelujen ulkomaankaupan rakenne vuonna 2001 oli samankaltainen kuin vuonna 2000⁷. Suurimmat palvelujen vientierät olivat sekalaiset liike-elämän palvelut, rojaltit, rakennuspalvelut ja tietotekniikkapalvelut. Palvelujen vientitulot pienenevät 7 prosenttia ollen 3 016 miljoonaa euroa vuonna 2001.

Suurin muutos oli rojalteissa, joiden arvo laski yli 30 prosenttia 654 miljoonaan euroon. Rojaltit ja lisenssimaksutulot ovat Suomen palveluviennin selvästi merkittävin yksittäinen palveluerä. Yli sata suomalaisyritystä saa rojaltil- ja lisenssimaksuja ulkomailta ja näiden yritysten määrä on kasvussa. Verrattuna vuoteen 2000 rojaltil- ja lisenssimaksuja saavien yritysten määrä on kasvanut noin 10 prosenttia vuodessa. Mukana on hyvin erilaisia toimialoja kuten elektroniikka-, elintarvike-, kemian- ja metalliteollisuus sekä tietojenkäsittelypalvelut. Sekä vuonna 2000 että 2001 suomalaiset yritykset ovat saaneet enemmän ulkomaisia rojaltil- ja lisenssimaksuja, kuin niitä on maksettu ulkomaille. Luvut kuvastavat sitä, kuinka merkittävää korkea teknologinen osaaminen on Suomen palvelujen ulkomaankaupassa.

Kuvio 14: Palvelujen vienti palvelutyypeittäin, milj. euroa

⁷ Vuoden 2000 luvut poikkeavat edellisestä Palvelujen ulkomaankaupan tilasto 2000 -julkaisusta. Lukuja on tarkistettu julkaisun valmistumisen jälkeen ja lopulliset luvut vuodesta 2000 valmistuivat elokuussa 2002

Tietotekniikka- ja informaatiopalvelujen vienti kasvoi 50 prosenttia ja suhteellinen osuus nousi 11 prosenttiin. Sekalaisten liike-elämän palvelujen viennin suhteellinen osuus pysyi ennallaan, mutta aluerissä lakipalvelujen viennin arvo kasvoi ja arkkitehtipalvelujen laski.

Taulukko 4: Palvelujen vienti palvelutyypeittäin 2000-2001, miljoonaa euroa sekä %-osuudet

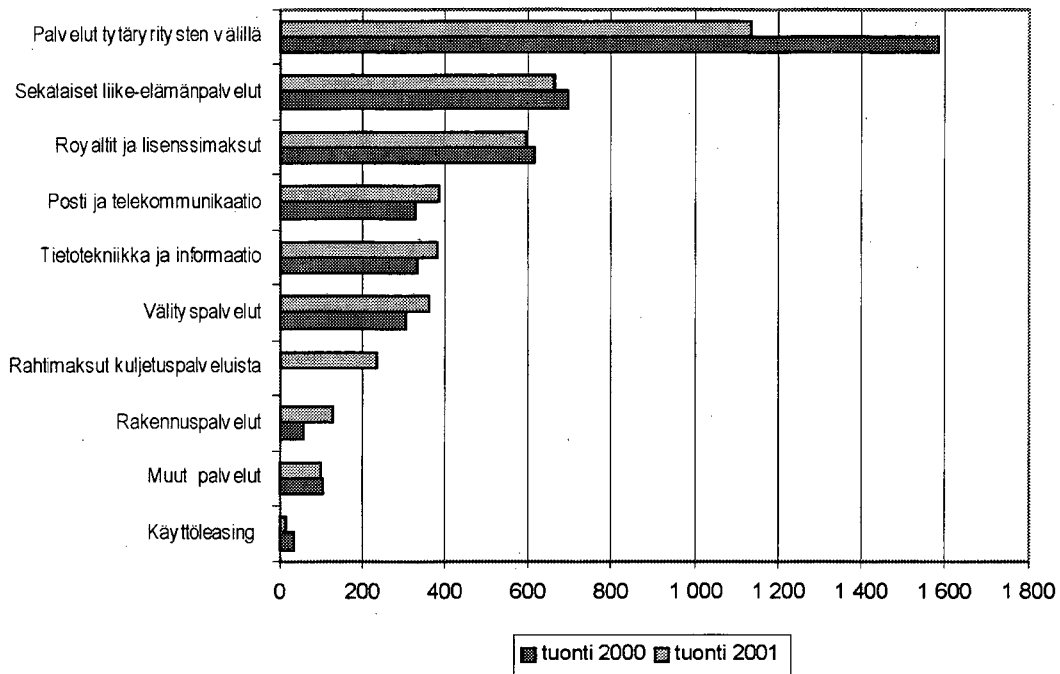
Palvelutyypit	Vienti 2001	Vienti 2000	Vienti osuus % 2001	Vienti osuus % 2000
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	255	225	8 %	7 %
Posti- ja kuriiripalvelut	39	38		
Telekommunikaatiopalvelut	216	186		
Rakennuspalvelut	446	472	15 %	15 %
Rakentamispalvelut ulkomailla	446	470		
Rakentamispalvelut Suomessa	0	2		
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	336	222	11 %	7 %
Tietotekniikkapalvelut	326	218		
Informaatiopalvelut	10	4		
Rojalit ja lisenssimaksut	654	958	22 %	22 %
Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut	213	216	7 %	7 %
Käyttöleasing	34	25	1 %	1 %
Sekalaiset liike-elämänpalvelut	704	809	23 %	25 %
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	92	62		
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	57	57		
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	247	216		
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	228	292		
Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu	1	1		
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	81	181		
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	295	277	10 %	10 %
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistys	10	5	0 %	0 %
Audio-visuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	4	2		
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	6	3		
Muut erittelemättömät palvelut	69	33	2 %	2 %
Yhteensä	3 016	3 241	100 %	100 %

Palvelujen tuonnin rakenne pysyi suunnilleen ennallaan. Palvelujen tuonti laski saman verran kuin vienti eli 7 prosenttia, kun palvelujen tuonnin arvosta vähennettiin ensin pois erä 'Rahtimaksut kuljetuspalveluista'. Rahtimaksuja kerättiin ensimmäisen kerran vuonna 2001, minkä takia tieto ei ole verrannollinen vuoden 2000 tiedonkeruun tulosten kanssa. Rahtimaksuja kertyi 234 miljoonaa euroa vuonna 2001, mikä on 6 prosenttia palvelujen tuonnista.

Posti- ja telekommunikaatiopalvelujen tuonti kasvoi 18 prosenttia. Telekommunikaatiopalvelujen osuus ko. pääluokassa oli 93 prosenttia ja näin ollen valtaosa tuonnin kasvusta johtui telekommunikaatiopalvelujen tuonnin kasvamisesta. Tietotekniikkapalvelujen tuonti kasvoi 15 prosenttia. Merkittävin palvelujen tuonnin lasku syntyi 'Palvelut tytäryhtiöiden välillä' -erässä, joka laski lähes 30 prosenttia.

Alaerien tarkastelussa on pitäydyttävä varovaisissa tulkinnoissa. Lukujen muutos vuodesta 2000 vuoteen 2001 saattaa johtua joko tilastoinnin tarkentumisesta tai aidosta muutoksesta. Lopullisten päätelmien aika on muutaman vuoden kuluttua, kun palvelujen ulkomaankaupan tilastolla on takanaan samalla menetelmällä tuotettu aikasarja. Vasta aikasarjojen avulla voidaan luotettavasti arvioida palveluerien todellista muutosta yli ajan.

Kuvio 15: Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin, milj. euroa

Taulukko 5: Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin 2000-2001, miljoonaa euroa sekä %-osuudet

Palvelutyypit	Tuonti 2001	Tuonti 2000	Tuonti osuus % 2001	Tuonti osuus % 2000
Rahdimaksut kuljetuspalveluista	234	..	6 %	..
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	385	326	10 %	8 %
Posti- ja kuriiripalvelut	27	25	1 %	1 %
Telekommunikaatiopalvelut	359	301	9 %	9 %
Rakennuspalvelut	95	57	2 %	1 %
Rakentamispalvelut ulkomailla	111	49		
Rakentamispalvelut Suomessa	16	8		
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	379	331	9 %	8 %
Tietotekniikkapalvelut	364	312		
Informaatiopalvelut	15	19		
Rojalit ja lisenssimaksut	595	611	15 %	15 %
Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut	359	304	9 %	9 %
Käyttöleasing	14	33	0 %	0 %
Sekalaiset liike-elämänpalvelut	662	694	17 %	17 %
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	141	174		
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	142	190		
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	137	123		
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	90	86		
Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu	3	4		
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	150	117		
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	1 135	1 589	28 %	28 %
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistys	42	63	1 %	2 %
Audio-visuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	33	55		
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	9	7		
Muut erittelemättömät palvelut	56	40	1 %	1 %
Yhteensä	3 989	4 047	100 %	100 %

5.2 Tuloksia maittain vuosilta 2000 ja 2001

Suomen palvelujen viennistä noin puolet suuntautui EU-alueelle vuonna 2001. EU-alueen merkitys vientikohteena kasvoi merkittävästi edellisestä vuodesta, jolloin sen osuus oli 40 prosenttia. EU-maista erityisesti Britannian ja Ruotsin vientiosuudet kasvoivat selvästi.

Vuonna 2000 Suomen palvelujen viennistä 24 prosenttia suuntautui Yhdysvaltoihin. Vuonna 2001 Yhdysvaltojen osuus palvelujen viennistä aleni romahdusmaisesti, 16 prosenttiin, ja Ruotsista tuli palvelujen viennin merkittävin kohdema 18 prosentin osuudella. Tärkeimmät tuloerät viennistä Ruotsiin syntyivät tutkimus- ja kehittämisspalveluista, rakennuspalveluista ja

tytäryrityspalveluista. Yhdysvalloista merkittävin tuloerä syntyi rojaltimeksuista, joita oli 70 prosenttia kaikista Yhdysvalloista saaduista tuloista vuonna 2001. Tärkein alueellinen vientikohde oli 'muu maailma', johon kuuluvat mm. EU:n kandidaattimaat, Aasia (pl. Japani ja Venäjä), Afrikka ja Latinalainen Amerikka. Muun maailman osuus oli 20 prosenttia eli 593 miljoonaa euroa vuonna 2001.

Tärkeimmät kohdemaat rakennuspalvelujen viennissä olivat Venäjä (37 prosenttia), muu maailma (25 %) ja Ruotsi (16 %).

Taulukko 6: Palvelujen vienti maittain 2000-2001, miljoonaa euroa ja %-osuudet

Maa ja alue	Vienti 2001	Vienti 2000	Vienti osuus % 2001	Vienti osuus % 2000
Intra-eu	1 470	1 262	49 %	39 %
Alankomaat	101	70	3 %	2 %
Belgia	47	38	2 %	1 %
Espanja	37	21	1 %	1 %
Irlanti	34	20	1 %	1 %
Iso-Britannia	264	220	9 %	7 %
Italia	57	72	2 %	2 %
Itävalta	28	25	1 %	1 %
Kreikka	4	4	0 %	0 %
Luxemburg	4	7	0 %	0 %
Portugali	22	12	1 %	0 %
Ranska	82	79	3 %	2 %
Ruotsi	536	476	18 %	15 %
Saksa	186	156	6 %	5 %
Tanska	68	63	2 %	2 %
Extra-EU	1 546	1 979	51 %	61 %
Japani	56	23	2 %	1 %
Kanada	19	19	1 %	1 %
muu maailma	593	736	20 %	23 %
Norja	82	82	3 %	3 %
Sveitsi	49	47	2 %	1 %
Venäjä	223	266	7 %	8 %
Viro	46	42	2 %	1 %
Yhdysvallat	477	764	16 %	24 %
Kaikki yhteensä	3 016	3 241	100 %	100 %

Suomen palvelutuonnista ylivoimaisesti eniten tapahtui Yhdysvalloista, josta tuotiin 929 miljoonan euron arvosta erilaisia palveluita vuonna 2001. Yhdysvaltojen merkitys on kuitenkin ollut vähenevä. Yhdysvaltojen jälkeen seuraavat merkittävät tuontimaat olivat Britannia ja Ruotsi, joiden osuudet suomalaisyritysten palvelutuonnista olivat 14 prosenttia ja 10 prosenttia. 'Muun maailman' osuus palvelutuonnista oli vain 8 prosenttia eli huomattavasti pienempi kuin palveluviennissä ja palvelujen tuonti näytti keskittyvän lähialueille.

Yhdysvaltoihin maksetuista palvelumaksuista 40 prosenttia johtui rojaltimaksuista ja yli kolmannes tytäryrityspalveluista. Britannian maksuista kolmannes selittyi tytäryrityspalveluista ja 12 prosenttia tietotekniikkapalveluista. Myös Ruotsiin suuntautuneista palvelumaksuista tärkein kohde oli tytäryrityspalvelut (21 %) ja sen jälkeen telekommunikaatiopalvelut (17 %) ja tietotekniikkapalvelut (13 %).

Palveluittain ja maittain tarkasteltuna rojaltimaksuista valtaosa (60 %) suuntautui Yhdysvaltoihin. Noin neljäsnes tutkimus- ja kehittämispalvelujen tuontimaksuista maksettiin Britanniaan ja saman verran Yhdysvaltoihin. Arkkitehtipalveluista viidesosa ostettiin Alankomaista ja lähes saman verran Britanniaista.

Taulukko 7: Palvelujen tuonti maittain 2000-2001, miljoonaa euroa ja %-osuudet

Maa ja alue	Tuonti 2001	Tuonti 2000	Tuonti osuus % 2001	Tuonti osuus % 2000
Intra-EU	2 285	2 126	57 %	51 %
Alankomaat	230	162	6 %	4 %
Belgia	139	62	3 %	1 %
Espanja	37	35	1 %	1 %
Irlanti	46	49	1 %	1 %
Iso-Britannia	560	681	14 %	17 %
Italia	63	56	2 %	1 %
Itävalta	33	24	1 %	1 %
Kreikka	10	7	0 %	0 %
Luxemburg	5	4	0 %	0 %
Portugali	69	5	2 %	0 %
Ranska	97	120	2 %	3 %
Ruotsi	411	355	10 %	9 %
Saksa	351	301	9 %	7 %
Tanska	234	264	6 %	6 %
Extra-EU	1 703	1 920	42 %	49 %
Japani	85	98	2 %	2 %
Kanada	37	32	1 %	1 %
muu maailma	333	317	8 %	8 %
Norja	87	65	2 %	2 %
Sveitsi	81	70	2 %	2 %
Venäjä	114	69	3 %	2 %
Viro	38	35	1 %	1 %
Yhdysvallat	929	1 235	23 %	31 %
Kaikki yhteensä	3 989	4 047	100 %	100 %

Palvelujen ulkomaankaupan yli- ja alijäämien alueittainen tarkastelu osoittaa, että eniten aleni (22 %) vienti Euroopan ulkopuolelle (Extra-EU). Tähän vaikutti erityisesti Yhdysvaltojen viennin lähes 40 prosentin lasku, joka johtui lähinnä Suomeen suuntautuneiden rojalTIMaksutulojen pienenemisestä. Myös tuonti Yhdysvalloista laski neljänneksellä, mikä pienensi voimakkaasti palvelujen tuontia Euroopan ulkopuolelta.

Taulukko 8: Intra-EU ja Extra-EU palvelukaupan tase 2000-2001, miljoonaa euroa

Alue		2001	2000	muutos
EXTRA-EU	vienti	1 546	1 979	-22 %
	tuonti	1 703	1 920	-11 %
yli/alijäämä		-157	59	
INTRA-EU	vienti	1 470	1 262	17 %
	tuonti	2 285	2 126	7 %
yli/alijäämä		-815	-865	
Yhteensä	vienti	3 016	3 241	-7 %
	tuonti	3 989	4 047	-1 %
yli/alijäämä		-973	-806	

5.3 Toimialoittaisia tuloksia vuodelta 2001

Palvelujen ulkomaankaupan tiedonkeruu kattaa kaikki yritystoiminnan toimialat, joilla katsotaan olevan palvelujen ulkomaankauppaa. Taulukkoon 9 on kerätty tietoja kolmesta tyypillisimmästä palvelusta toimialoittain vuonna 2001. Suurimmassa osassa toimialoja oli rojalTIMaksuja tai -tuloja. Toinen tyypillinen erä oli tytäryrityspalvelut (=Palvelut tytär- ja osakkuusyriytysten ja sivuliikkeiden välillä, muualle kuulumattomat). Näiden lisäksi oli tutkimus- ja kehittämispalveluja muun muassa metsä-, kemian- ja elektroniikkateollisuudessa sekä kaupassa. Telekommunikaatiopalveluja oli merkittävästi vain palvelutoimialalla. Arkkitehti- ja teknisiä palveluja oli merkittävästi rakentamisessa, energia ja vesihuollossa sekä palvelutoiminnassa.

Taulukko 9: Toimialoittain tyypillisimmät palvelut vuonna 2001

Toimiala	Vienti	Tuonti
Elintarviketeollisuus	Rojalitit (30 %) Käyttöleasing (36 %) Tytäryrityspalvelut (23 %)	Rojalitit (64 %) Mainonta ja markkinointi (13 %) Tytäryrityspalvelut (6 %)
Tekstiiliteollisuus	Tytäryrityspalvelut (70 %) Välityspalvelut (8 %) Muut erittelemättömät palvelut (13 %)	Välityspalvelut (35 %) Rojalitit (17 %) Tytäryrityspalvelut (13 %)
Metsäteollisuus	Tytäryrityspalvelut (78 %) Tutkimus- ja kehittämispalvelut (10%)	Välityspalvelut (43 %) Tytäryrityspalvelut (24 %)
Kemianteollisuus	Rojalitit (56 %) Tytäryrityspalvelut (23 %) Tutkimus ja kehittämispalvelut (11 %)	Tytäryrityspalvelut (22 %) Mainonta ja markkinointi (18 %) Rojalitit (17 %)
Metalliteollisuus	Rakentamispalvelut (38 %) Rojalitit (25 %) Tytäryrityspalvelut (12 %)	Välityspalvelut (27 %) Muut sekal. liike-elämän palv. (22 %) Rakentamispalvelut (13 %)
Elektroniikkateollisuus	Rojalitit (67 %) Tietotekniikkapalvelut (23 %) Tytäryrityspalvelut (5 %)	Tytäryrityspalvelut (61 %) Rojalitit (20 %) Tutkimus- ja kehittämispalvelut (6 %)
Muu teollisuus	Tytäryrityspalvelut (29 %) Mainonta ja markkinointi (27 %) Tutkimus- ja kehittämispalvelut (15%)	Rojalitit (35 %) Tytäryrityspalvelut (17 %) Välityspalvelut (15 %)
Rakentaminen	Rakennuspalvelut (97 %) Arkkitehtipalvelut (2 %)	Rakennuspalvelut (97 %)
Energia ja vesi	Tutkimus- ja kehittämispalvelut (65%) Tytäryrityspalvelut (15 %) Muut sekal. liike-elämän palv. (13 %)	Laki- ja tilinpitopalvelut (35 %) Arkkitehtipalvelut (15 %) Muut sekal. liike-elämän palv. (13 %)
Kauppa	Välityspalvelut (32 %) Tutkimus- ja kehittämispalvelut (30%) Tytäryrityspalvelut (12 %)	Tietotekniikkapalvelut (29 %) Välityspalvelut (20 %) Rojalitit (16 %)
Palvelutoiminta	Telekommunikaatiopalvelut (23 %) Arkkitehtipalvelut (17 %) Tietotekniikkapalvelut (13 %)	Telekommunikaatiopalvelut (39 %) Tietotekniikkapalvelut (14 %) Rojalitit (13 %)

6. Ulkomaankauppa (tavarakauppa) 2001

Suomen ulkomaankaupan yhdeksän vuotta jatkunut kasvukausi päättyi vuonna 2001. Tavaravienti jäi vuoden 2001 aikana yli 3 prosenttia pienemmäksi ja tavaratuonti lähes 3 prosenttia pienemmäksi kuin vuonna 2000. Sekä vienti että tuonti pysyttelivät kuitenkin selvästi sitä aiempia vuosia korkeammalla tasolla, sillä vuosi 2000 oli poikkeuksellisen voimakkaan kasvun vuosi Suomen ulkomaankaupassa.

Viennin arvo oli 47,8 miljardia euroa ja tuonnin arvo 35,9 miljardia euroa vuonna 2001. Kauppatase oli 11,9 miljardia euroa ylijäämäinen; vuotta aikaisemmin ylijäämää kertyi vajaat 12,7 miljardia euroa.

Taulukko 10: Ulkomaankauppa vuonna 2000 ja 2001, milj. euroa

	Tammikuu - joulukuu		
	2000	2001	
Tuonti	36 837,4	35 890,7	-3
Vienti	49 484,4	47 800,4	-3
Tase	+12 646,9	+11 909,7	

Vienti

Metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuus ylti vuonna 2001 yhdeksän prosentin kasvuun ja ohitti sähköteknisen teollisuuden vientimme tärkeimpänä toimialana. Kone- ja laitevienti kasvoi 6 prosenttia. Myös kulkuneuvojen vienti kehittyi suotuisasti, kun sekä moottoriajoneuvojen vienti että alusvientit kasvoivat selvästi: ensin mainittu 15 prosenttia ja jälkimmäinen 53 prosenttia. Metallien perusteollisuuden viennin arvo puolestaan jäi 3 prosenttia pienemmäksi kuin vuonna 2000.

Suurin syy vuoden 2001 viennin supistumiseen oli sähköteknisen teollisuuden viennin heikko kehitys. Tietoliikennelaitteiden viennin arvo jäi 18 prosenttia pienemmäksi kuin vuonna 2000 ja koko sähköteknisen teollisuuden viennin arvo 14 prosenttia edellisvuotista pienemmäksi.

Metsäteollisuuden vienti jäi jonkin verran vuoden 2000 vientiä vähäisemmäksi. Sekä mekaanisen metsäteollisuuden että massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden viennin arvo oli viisi prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Kemian teollisuuden vienti pysytteli lähimain edellisen vuoden tasolla. Öljytuotteiden viennin arvo kuitenkin supistui 14 prosenttia, mutta vastaavasti muu kemian vienti kasvoi 3 prosenttia.

Tuonti

Raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuonnissa tapahtunut neljän prosentin pudotus veti koko vuoden 2001 tuonnin laskuun. Huomattava osa muutoksesta johtui sähköteknisen teollisuuden komponenttien ja muiden tuotantohyödykkeiden tuonnin supistumisesta.

Energiatuotteiden tuonnin arvo jäi 5 prosenttia pienemmäksi kuin vuonna 2000. Sen sijaan investointitavaroiden tuonnin arvo kohosi prosentin verran korkeammalle tasolle kuin vuotta aikaisemmin.

Kulutustavaratuonti kehittyi kaksijakoisesti. Kestokulutustavaroiden tuonti supistui 10 prosenttia mm. henkilöautojen tuonnin vähentymisen vuoksi.

Muiden kulutustavaroiden tuonti puolestaan kasvoi kolme prosenttia. Tekstiili- ja vaatetuonti oli lievässä kasvussa samoin kuin eräiden elintarvikkeiden tuonti.

Kauppataase

EU-maiden osuus Suomen kokonaisviennistä oli viime vuonna 54 prosenttia ja osuus kokonaistuonnista 56 prosenttia. Euroalueen osuus sekä viennistä että tuonnista oli 33 prosenttia. Koko EU-vienti supistui 7 prosenttia ja vienti euroalueelle 5 prosenttia. Koko EU-tuonti jäi puoli prosenttia pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin, mutta syynä muutokseen olivat euroalueen ulkopuoliset maat: tuontimme euroalueelta kasvoi 3 prosenttia.

Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin kohosi prosentin edellisvuotista suuremmaksi. Syynä kasvuun oli ennen kaikkea suotuisa kehitys viennissä Venäjälle, Puolaan ja Yhdysvaltoihin. Myös vienti muutamaa merkittäviin Aasian maihin, esimerkiksi Japaniin ja Thaimaahan, oli selvässä kasvussa.

Tuonti EU:n ulkopuolelta supistui viime vuonna 5 prosenttia. Tuonti miltei kaikista tärkeimmistä Aasian maista samoin kuin Norjasta (-19 %) ja Yhdysvalloista (-6 %) jäi vuoden 2000 tuontia pienemmäksi. Myös tuonti Venäjältä oli niukasti laskusuunnassa vuonna 2001. Viro oli lähes ainoa merkittävä EU:n ulkopuolinen maa, josta Suomen tuonti oli selvässä kasvusuunnassa; tuonti sieltä lisääntyi 14 prosenttia. Viron lisäksi tuonti lisääntyi esim. Puolasta, Tšekistä ja Unkarista.

Kauppataaseen ylijäämää kertyi vuonna 2001 11,9 miljardia euroa, josta EU-kaupan osuus oli 5,7 miljardia euroa ja ulkokaupan osuus 6,2 miljardia euroa. Suurin maakohtainen ylijäämä, 2,3 miljardia euroa, syntyi entiseen tapaan kaupastamme Ison-Britannian kanssa; seuraavina olivat Yhdysvallat (2,2 mrd. euroa) ja Saksa (0,7 mrd. euroa). Eniten alijäämää kertyi Suomen kaupassa Japanin kanssa, kaikkiaan 0,6 miljardia euroa. Lähes samoihin lukuihin ylti alijäämä kaupassa Venäjän kanssa.

7. Yritysten ulkomainen omistus Suomessa

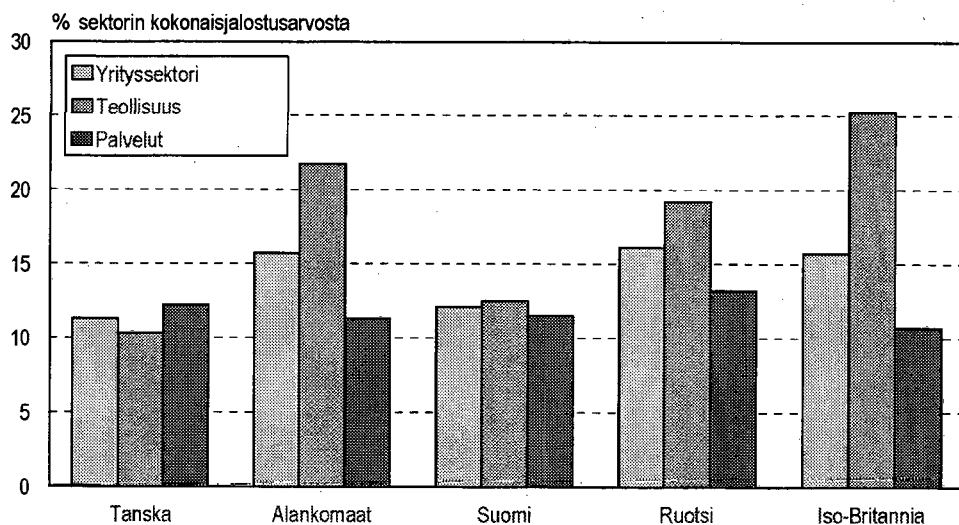
7.1. Kansainvälistä tietoa vuodelta 1998

Euroopan unionin tilastovirasto Eurostat on vuodesta 1996 lähtien kerännyt tietoja ulkomaalaisomisteisista yrityksistä (FATS, Foreign Affiliate Trade Statistics). Kaikista jäsenmaista tietoja ei kuitenkaan ole saatavissa – kymmenen maata pystyy tällä hetkellä toimittamaan tiedot. Tuoreimmat julkaistut tiedot ovat vuodelta 1998. Eurostatin julkaisussa⁸ esitetään ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin liittyviä kehitystrendejä kuudessa EU-maassa, jotka ovat Tanska, Espanja, Alankomaat, Suomi, Ruotsi ja Britannia.

Palvelusektorilla ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus kokonaisjalostusarvosta näissä maissa vaihteli Britannian 11 prosentista Espanjan 15 prosenttiin vuonna 1998. Teollisuudessa vastaava osuus oli suurin Britanniassa, 25 prosenttia, ja pienin Tanskassa, 10 prosenttia. Koko yritys sektorin jalostusarvosta ulkomaalaisomisteisten yritysten osuudet olivat 10 ja 20 prosentin välillä. Suurin osuus oli Ruotsissa (16 %) ja pienin Tanskassa (11 %).

Suomessa ulkomaisessa omistuksessa olevien yritysten jalostusarvo oli noin 12 prosenttia koko yritys sektorin jalostusarvosta vuonna 1998. Teollisuudessa ja palvelusektorilla osuus oli lähes yhtä suuri.

Kuvio 16: Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus eri sektorien kokonaisjalostusarvosta viidessä EU-maassa vuonna 1998

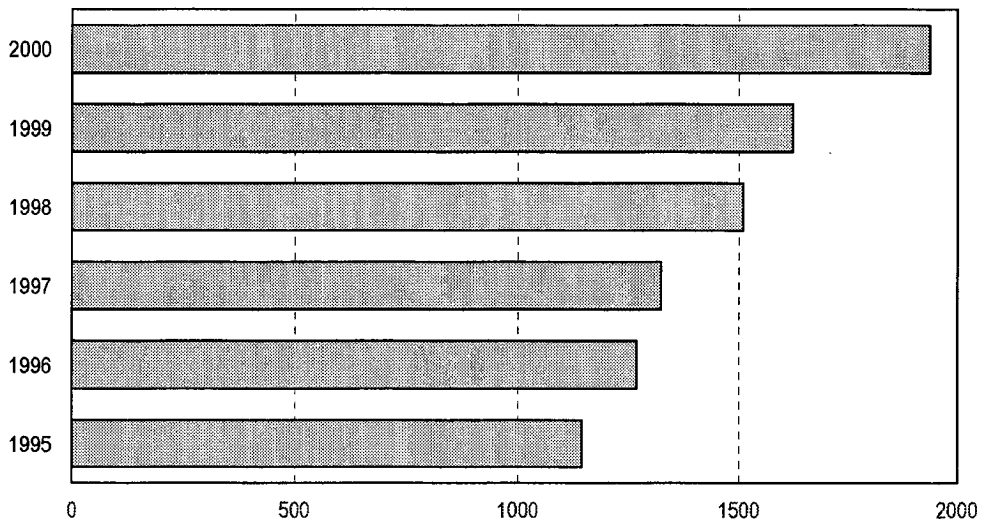
Lähde: Eurostat: Statistics in focus 20/2001

⁸ Eurostat: Foreign-owned enterprises, Statistics in Focus 20/2001

7.2 Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa vuosina 1995-2000

Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä on kasvanut voimakkaasti vuodesta 1995 lähtien, vuonna 1995 määrä oli 1146 ja 1936 vuonna 2000. Kasvuprosentti on vaihdellut 4:n ja 19:n välillä vuosittain. Voimakkainta kasvu oli vuodesta 1999 vuoteen 2000, jolloin ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä kasvoi 19 prosenttia. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus kaikista Suomessa toimivista yrityksistä on kuitenkin vain 0,9 prosenttia.

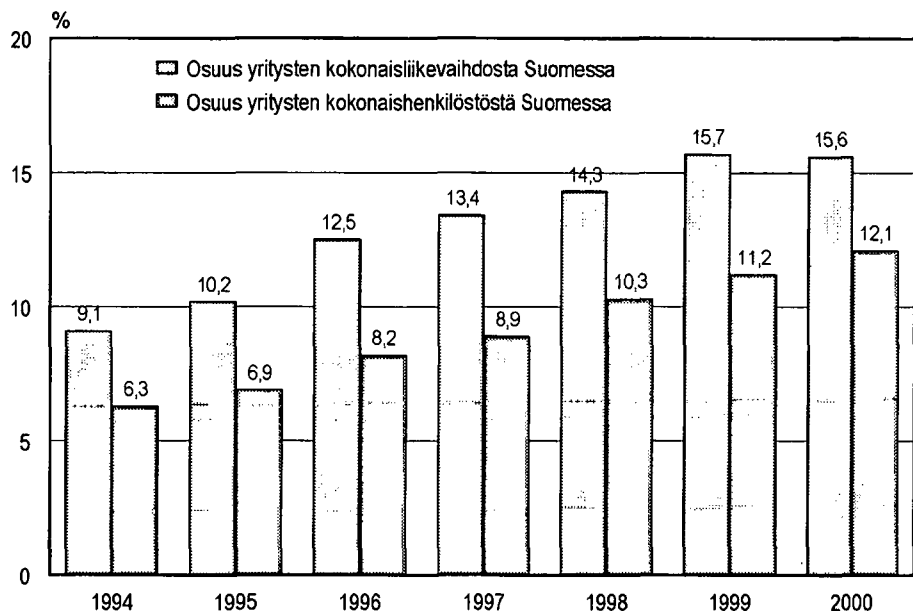
Kuvio 17: Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrän kehitys vuosina 1995-2000

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto

Ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 10 prosenttia kaikkien yritysten kokonaisliikevaihdosta vuonna 1995, kun vastaava luku vuonna 2000 oli jo 16 prosenttia. Henkilöstön määrällä mitattuna ulkomaalaisomisteisten yritysten suhteellinen osuus lähes kaksinkertaistui vuosien 1994 ja 2000 aikana.

Kuvio 18: Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Suomen yrityksistä 1994-2000

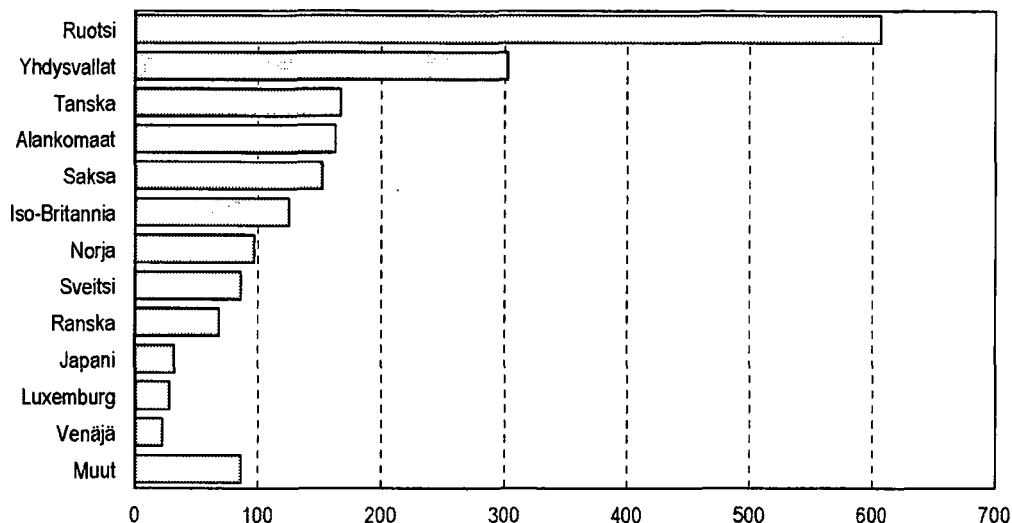

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto

7.3 Maakohtaisia tietoja ulkomaalaisomistuksista

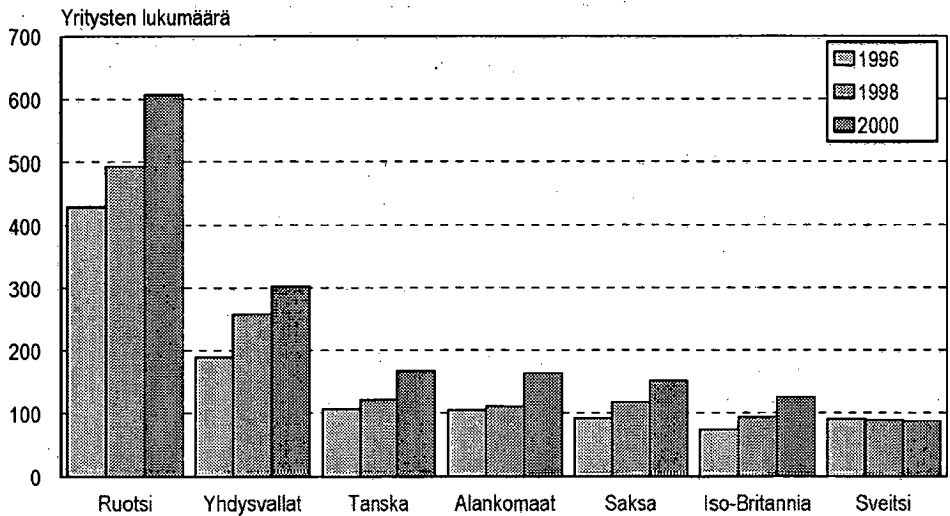
Vuonna 2000 Suomessa toimineet ulkomaalaisomisteiset yritykset jakautuivat omistajaryhmittäin seuraavasti: 1 356 yrityksellä oli omistajatahona jokin EU-maa (71 %), 214 yrityksen omistaja löytyi EU:n ulkopuolisesta Euroopasta (11 %) ja 357 yrityksen ulkomainen omistus oli Euroopan ulkopuolella (18 %).

Kuvio 19: Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa 2000 (n=1936)

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto

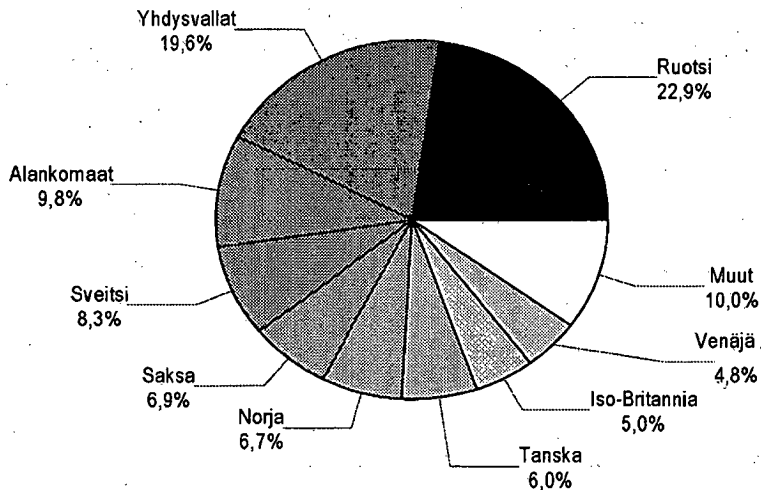
Kuvio 20: Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrän kehitys Suomessa suurimpien omistajamaiden osalta.

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto

Ruotsalaisomistuksessa yrityksiä oli vuonna 2000 Suomessa selvästi eniten, 607 yritystä. Muut merkittävimmät omistajamaat olivat Yhdysvallat (302), Tanska (167), Alankomaat (163), Saksa (152) ja Britannia (125). Liikevaihdon jakaantuminen omistajamaiden mukaan (Kuvio 21) on huomattavasti tasaisempi. Ruotsin osuus oli myös liikevaihdolla mitattuna suurin, mutta tällä mittarilla ero Yhdysvaltoihin ei ollut niin suuri kuin yritysten lukumääristä laskettu ero. Suomessa toimii paljon pieniä ja keskisuuria ruotsalaisomistuksessa olevia yrityksiä, kun taas amerikkalaiset yritykset ovat yleensä suuria. Myös Norjan ja Sveitsin merkitys korostuu, kun tarkastellaan liikevaihtoa lukumäärien sijaan.

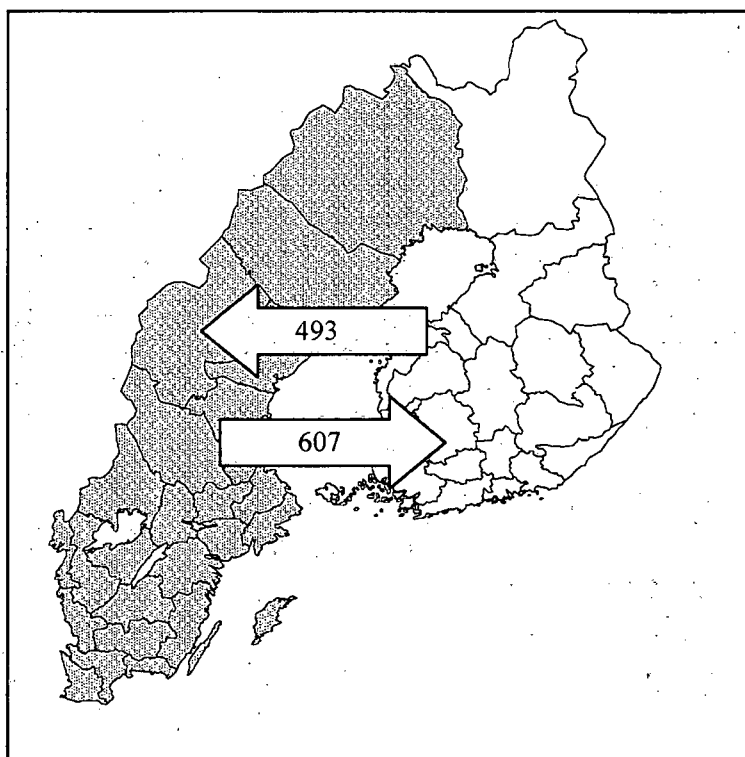
Kuvio 21: Ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto omistajamaittain vuonna 2000

7.4 Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa vuosina 1995-2000

Yleisesti voidaan todeta, että vuosien 1995 ja 2000 välillä ulkomaalaisomisteisten yritysten merkitys sekä Ruotsin että Suomen taloudessa kasvoi merkittävästi. Vuonna 1995 suomalaisten omistamia yrityksiä oli Ruotsissa 345 kpl, kun vastaava luku vuonna 2000 oli 493. Lukumääristä laskettu kasvuprosentti oli 43. Suomessa ruotsalaisten omistamia yrityksiä oli 384 kpl vuonna 1995, kun vuonna 2000 määrä oli jo 607. Ruotsalaisomisteisten yritysten määrä Suomessa kasvoi vuosien 1995 ja 2000 välillä 58 prosenttia.

Kuvio 22: Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa vuonna 2000

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto

Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä on huomattavasti suurempi Ruotsissa kuin Suomessa. Vuonna 1995 ulkomaalaisomisteisia yrityksiä oli Suomessa 1146, kun vastaava luku Ruotsissa oli huomattavasti korkeampi eli 3344. Vuonna 2000 vastaavat luvut olivat 1936 ja 5519. Suhteessa koko yritysmäärään ulkomaisen omistuksen osuus on sekä Ruotsissa että Suomessa noin yksi prosentti.

Ruotsalaisomistuksen merkitys on ollut Suomessa keskeinen. Vuosien 1995 ja 2000 välillä ruotsalaisomisteisten yritysten osuus kaikista Suomessa toimivista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä on säilynyt yli 30 prosentissa. Vastaavasti suomalaisten omistuksessa olevat yritykset ovat noin 10 prosenttia Ruotsissa toimivista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä.

Suomessa ruotsalaisomistuksessa olevien yritysten henkilöstön määrä on kasvanut lähes kaksinkertaiseksi vuodesta 1995 vuoteen 2000. Vuonna 2000 henkilöstön määrä oli noin 47 400, mikä on 29 prosenttia ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilöstön määrästä.

Suomalaisomistuksessa olevat yritykset työllistävät noin 10 prosenttia Ruotsissa toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten henkilöstöstä. Vuonna 2000 suomalaisomisteisissa yrityksissä työskenteli 42 000 henkilöä. Henkilöstön määrä on kasvanut 66 prosenttia vuodesta 1995 vuoteen 2000.

Taulukko 11: Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa 1995-2000

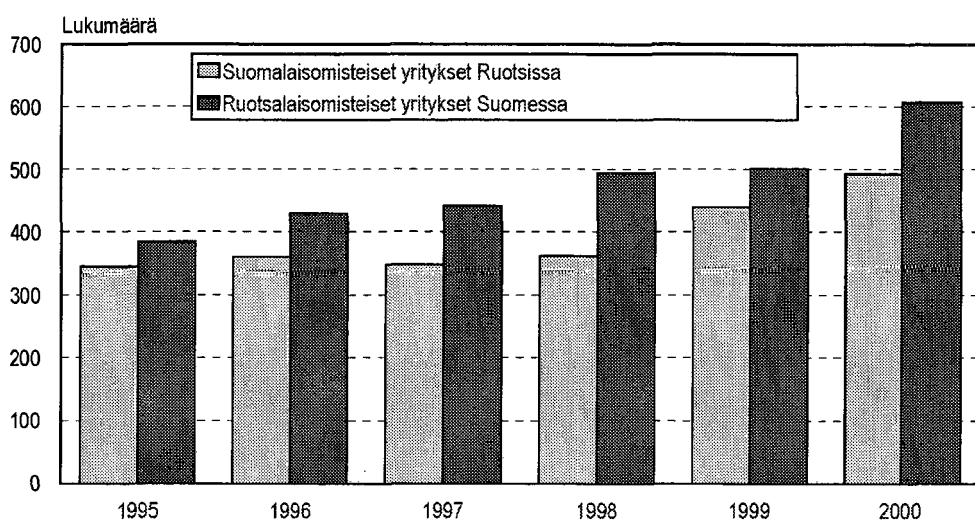
Suomalaisyritykset Ruotsissa						
Vuosi	Yritysten lkm	Yhteensä	%	Henkilöstö	Yhteensä	%
1995	345	3 344	10,3	25 324	246 018	10,3
1996	360	3 613	10,0	26 648	278 016	9,6
1997	348	3 687	9,4	33 685	301 069	11,2
1998	362	3 953	9,2	44 870	333 395	13,5
1999	439	4 263	10,3	49 063	397 665	12,3
2000	493	5 519	8,9	42 035	446 893	9,4

Ruotsalaisyritykset Suomessa						
Vuosi	Yritysten lkm	Yhteensä	%	Henkilöstö	Yhteensä	%
1995	384	1 146	33,5	23 747	77 719	30,6
1996	429	1 271	33,8	26 300	98 919	26,6
1997	441	1 326	33,3	29 487	109 072	27,0
1998	494	1 509	32,7	39 050	127 896	30,5
1999	501	1 623	30,9	37 985	143 878	26,4
2000	607	1 936	31,4	47 365	163 188	29,0

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto ja Statistiska centralbyrån

Sekä suomalaisomisteiset yritykset Ruotsissa että ruotsalaisomisteiset yritykset Suomessa ovat keskittyneet vahvasti kolmelle päätoimialalle eli teollisuuteen, tukku- ja vähittäiskauppaan sekä liike-elämän palveluihin.

Kuvio 23: Suomalaisomistus Ruotsissa ja ruotsalaisomistus Suomessa vuosina 1995-2000

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto ja Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS)

8. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

8.1 Suorat sijoitukset ulkomaille

Suomen Pankki julkaisee vuosittain tietoja suorista sijoituksista. Vuositilasto sisältää tietoja myös Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilökunnasta ja liikevaihdosta.

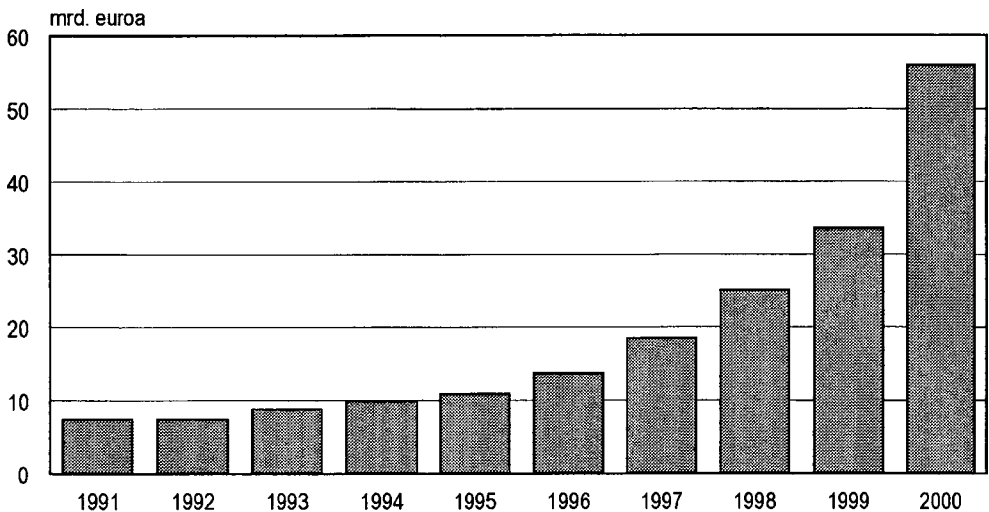
Kansainvälisen valuuttarahaston ohjeiden mukaan suoralla sijoituksella tarkoitetaan pääomasijoitusta, jonka yritys tekee toisessa maassa sijaitsevaan yritykseen pysyvän taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi. Käytännössä sijoitus tilastoidaan suoraksi sijoitukseksi, jos yrityksen omistusosuus tai äänivalta ulkomaisessa yrityksessä on vähintään 10 prosenttia.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille kasvoivat voimakkaasti 1990-luvulla. Vuonna 1991 suorien sijoitusten kokonaisarvo oli 7,5 miljardia euroa. Vuonna 2000 niiden arvo oli jo 56,0 miljardia euroa. Ennätyksellisen kasvun vuoden 1999 tasosta aiheuttivat muutamat suuret yritysostot. EU:n osuus suorien sijoitusten kokonaisarvosta oli 64 prosenttia vuonna 2000. Merkittävimmät suorien sijoitusten välittömät kohdemaat olivat Ruotsi (14,2 mrd. euroa), Alankomaat (11,4 mrd. euroa) ja Yhdysvallat (8,5 mrd. euroa).

Teollisuusyritysten osuus ulkomaille tehdyistä suorista sijoituksista oli 37,7 miljardia euroa ja palvelualan yritysten 14,9 miljardia euroa. Teollisuudessa merkittävimmät alatoimialat olivat metsä- ja metalliteollisuus. Niiden yhteenlasketut suorat sijoitukset ulkomaille vuonna 2000 olivat lähes 30 miljardia euroa. Palvelusektorilla suurimman yksittäisen erän muodosti rahoitus ja vakuutus -sektori, jonka osuus suorista sijoituksista vuonna 2000 oli lähes 5 miljardia euroa.

Tarkasteltaessa suorien sijoitusten toimialoittaista kehitystä 1990-luvulla havaitaan, että palvelualan yritysten sijoitukset ovat kasvaneet voimakkaasti varsinkin 1990-luvun loppupuolella. Vuonna 1997 palvelualojen suorat sijoitukset ulkomaille olivat 1,1 miljardia euroa. Vuonna 1999 sijoituskanta oli jo kasvanut 4,8 miljardiin ja vuonna 2000 peräti 14,9 miljardiin euroon. Teollisuuden suorat sijoitukset olivat vuonna 1991 kokonaisuudessaan 6,0 miljardia euroa. Vuonna 1995 vastaava luku oli 9,4 ja vuonna 2000 37,7 miljardia euroa. Kaikkiaan teollisuuden suorat sijoitukset ulkomaille kasvoivat tarkastellulla 10-vuotisperiodilla yli kuusinkertaiseksi.

Kuvio 24: Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille 1991-2000, sijoituskanta vuoden lopussa

Lähde: Suomen pankki

8.2 Ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminta

Ulkomaisia tytäryrityksiä ovat suorien sijoitusten kohteet, joissa sijoittajan omistusosuus on yli 50 prosenttia.

Suomessa sijaitsevien yritysten ulkomaiset tytäryritykset ja sivuliikkeet työllistivät 288 100 työntekijää vuonna 2000. Vuonna 1996 vastaava luku oli vain 137 300 eli henkilöstön määrä kasvoi yli kaksinkertaiseksi 1990-luvun jälkipuoliskolla. Ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilöstöstä 52 prosenttia (148 500) työskenteli EU-maissa vuonna 2000. EU-maista suurimmat henkilöstöt löytyivät Ruotsista, Saksasta ja Britanniaista. Seuraavaksi suurimmat maantieteelliset alueet olivat Muu Eurooppa ja Pohjois-Amerikka. Molemmissa oli henkilökuntaa yli 50 000 henkeä vuonna 2000.

Toimialoittainen tarkastelu osoittaa, että ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilöstöstä suurin osa (70 %) työskenteli teollisuudessa. Kaikkiaan teollisuudessa työskenteli 202 300 henkilöä. Niistä 89 700 oli metalliteollisuuden, 69 200 metsäteollisuuden ja 21 400 kemianteollisuuden palveluksessa. Palvelualoilla ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilöstöstä työskenteli yhteensä 70 000 (24 %) henkeä. Kauppa työllisti 38 800 (13 %) sekä rahoitus ja vakuutus 13 100 (5 %) henkeä.

Liikevaihtoa Suomessa toimivien yritysten ulkomaiset tytäryritykset ja sivuliikkeet tuottivat yhteensä 111,7 miljardia euroa vuonna 2000. Vuonna 1996 liikevaihtoa kertyi vain 36,1 miljardia euroa, joten vuosien 1996 ja 2000 välinen liikevaihdon kasvu oli huimat 210 prosenttia. Kokonaisliikevaihdosta 57 prosenttia muodostui EU-maissa toimivien tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminnasta. Pohjois-Amerikassa toimivien tytäryritysten ja sivuliikkeiden osuus liikevaihdosta oli 19 prosenttia. Kaiken kaikkiaan suomalaisten yritysten toiminta ulkomailla lisääntyi merkittävästi 1990-luvun loppupuolella. Kehitys selittyy EU-jäsenyydellä, joka on laajentanut kotimarkkinat käsittämään koko EU-alueen.

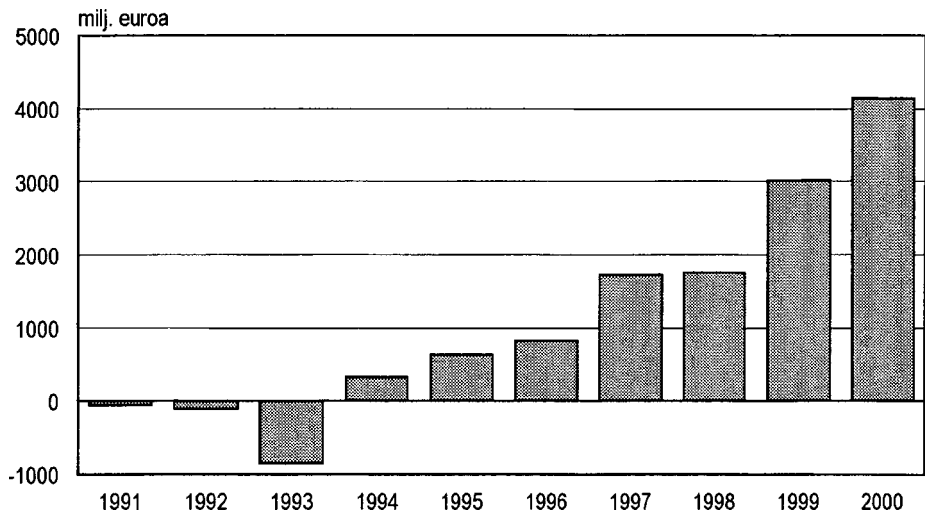
8.3 Suorien sijoitusten tuotot toimialoittain

Suomen pankki määrittelee suorien sijoitusten tuotot seuraavasti:

Suorien sijoitusten tuotot koostuvat tytäryrityksen tuloksesta ja tytäryritykselle myönnettyjen lainojen koroista. Tytäryritykselle suoritettut korot supistavat emoyhtiön sijoituksen nettomääräistä tuottoa.

Suorien sijoitusten tuotot vuonna 2000 olivat kokonaisuudessaan 4,1 miljardia euroa. Tämä jakaantui siten, että teollisuuden osuus oli 3,2 miljardia euroa, palvelusektorin 0,8 miljardia euroa ja muiden toimialojen 0,1 miljardia euroa. Suorien sijoitusten tuotot ovat kasvaneet vuodesta 1994 lähtien vuosittain aina vuoteen 2000 asti, joka on viimeinen tarkasteluvuosi. Erityisen voimakasta kasvu on ollut vuosina 1999 ja 2000, joten suomalaisten yritysten ulkomailla toimivien tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminta on ollut erittäin kannattavaa kyseisenä vuosina.

Kuvio 25: Suorien sijoitusten tuotot 1991-2000

Lähde: Suomen pankki

Vuonna 2000 suorien sijoitusten tuotoista 3 029 miljoonaa euroa oli peräisin EU-maissa toimivista yrityksistä. Ruotsissa toimivat tytäryritykset ja sivuliikkeet tuottivat 1 338 miljoonaa euroa, Alankomaissa toimivat yritykset puolestaan 777 miljoonaa euroa. Saksan osuus oli 414 miljoonaa euroa ja Ison-Britannian 263 miljoonaa euroa. Muista EU-maista saatavat suorien sijoitusten tuotot olivat huomattavasti pienemmät.

Muuhun Eurooppaan tehdyistä suorista sijoituksista saatiin vuonna 2000 tuottoja 408 miljoonaa euroa. Merkittävin yksittäinen tuottokohde oli Norja, jossa toimivat tytäryritykset ja sivuliikkeet tuottivat 220 miljoonaa euroa. Pohjois-Amerikassa toimivat tytäryritykset ja sivuliikkeet tuottivat vuonna 2000 puolestaan 366 miljoonaa euroa.

9. Tuoteselosteet

9.1 Matkustuspalvelujen tuoteseloste

Matkustustaseen keruutapa muuttui 1999

Kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja kuvaavan matkustustaseen laatiminen on yleisesti perustunut pankkien ulkomaisten maksujen aineistoon, johon on kuulunut valuutan vaihto ja matkailuun liittyvät transaktiot ulkomaisten kanssa. Suomessa matkustustaseen tilastointimenetelmää muutettiin vuonna 1999, kun pankkien ulkomaisten maksujen aineiston käyttö lopetettiin ja siirryttiin matkailututkimuksista saataviin kulutustietoihin. Tässä yhteydessä

matkustustaseen laatiminen siirrettiin muiden palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin ohella Suomen Pankista Tilastokeskukseen.

Matkailutulolaskelmien pääasiallisena lähteenä käytetään ulkomaisille matkailijoille tehtävää Rajahaastattelututkimusta. Matkailumenolaskelmissa keskeinen aineisto saadaan maassa asuvalle väestölle tehtävästä Suomalaisten matkailututkimusta. Matkailututkimuksista saatavia tietoja korjataan ja täydennetään muilla matkailijoiden määrää kuvaavilla tilastoilla, koska matkailututkimukset eivät kata kaikkia maksutaseen edellyttämiä matkailijaryhmiä (kausityöntekijät, rajatyöntekijät, ulkomailla opiskelevat ja sairaanhoitoa saavat henkilöt). Lisäksi Suomalaisten matkatutkimuksesta jäävät pois alle 15 ja yli 74-vuotiaiden ulkomaanmatkat ja Rajahaastattelututkimuksesta ulkomaalaisten matkailu Ahvenanmaalle. Haastatteluja ei myöskään ole tehty itärajalla Nuijamaan pohjoispuoleisilla rajanylityspaikoissa, mutta näiden kautta maahan saapuvien ulkomaalaisten kulutus on estimoitu rajan ylittävien matkailijavirtojen perusteella. (Matkailututkimusten menetelmäkuvaukset on esitetty julkaisuissa Rajahaastattelututkimus 2001, MEK A:120 2002 ja Suomalaisten matkailu 2001, Tilastokeskus 2002)

Matkailu maksutaseessa

Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut sekä kulttuuri- ja viihdepalvelut. Matkailijat käyttävät myös vähittäiskaupan palveluja tehdessään ostoksia. Maksutaseessa matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki matkasta aiheutuneet menot, myös maksut jotka on maksettu ennen matkaa tai sen jälkeen. Poikkeuksena ovat maiden väliset matkat, jotka maksutaseessa luokitellaan 'kuljetuspalveluihin'. Matkailukulutukseen ei lasketa mukaan kiinteän omaisuuden hankintaa eikä kaupalliseen toimintaan (esim. jälleenmyyntiin tai välituotekäyttöön) liittyviä ostoja tai myyntejä.

Kansainvälisen valuuttarahaston suositusten mukaan (IMF, BPM5) matkustustaseessa otetaan mukaan kaikki matkailijaryhmät: vapaa-ajanmatkailijat sekä työ- ja kokousmatkailijat. Samoin tase kattaa sekä yöpyvien matkailijoiden että päiväkävijöiden kulutuksen. Matkan tarkoituksen mukaan kulutus jaetaan seuraavasti:

- 1) Työhön liittyvät matkat (Business travel),
kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus,
muu työmatkakulutus
- 2) henkilökohtaiset matkat (Personal travel),
terveydenhoito,
koulutus,
muu henkilökohtainen matkailu.

Käsitteitä ja määritelmiä

Suomen matkailutilastointi perustuu EU:n lainsäädäntöön ja siinä sovellettavat käsitteet, määritelmät ja luokitukset on johdettu Maailman matkailujärjestön (World Tourism Organization, WTO) kansainvälisesti hyväksytyistä standardeista.

Maailman matkailujärjestön määritelmän mukaan: 'Matkailu (tourism) on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat ja oleskelevat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevassa paikassa yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvietto-, liikematka- tai muussa tarkoituksessa'.

Vastaavasti 'Matkailija' (visitor) on henkilö, joka matkustaa tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan vähemmäksi aikaa kuin 12 peräkkäiseksi kuukaudeksi ja jonka matkan päätarkoitus on muu kuin sellaisen toiminnan harjoittaminen, josta maksetaan korvausta matkan kohteessa'. Korvauksen saantiin liittyvällä rajauksella halutaan sulkea matkailusta pois tilapäisesti toisessa maassa (tai kotimaassa toisella paikkakunnalla) työskentelevät kausityöntekijät. Siinä ei tarkoiteta matkakustannusten korvaamista tai maksettua päivärahaa tai muuta pientä kertaluonteista korvausta, kuten luento- ym. palkkiot.

Matkailua määriteltäessä 'tavanomaisen elinpiirin' käsitteellä on keskeinen asema, jonka soveltaminen käytännössä on usein vaikeata, joskus jopa mahdotonta. Tavanomaisella elinpiirillä tarkoitetaan sitä asuinpaikan lähiympäristöä, jossa sijaitsevat työ- ja opiskelupaikka ja muut normaalielämän rutiineihin kuuluvat paikat.

Maksutaseessa käytetyt 'matkailu' (travel) ja 'matkailija' (traveler) ovat terminologisista eroista huolimatta yhdenmukaisia edellisten kanssa ja 'tavanomaisen elinpiirin' sijasta käytetään asuinmaahan viittaavaa 'kotipaikkaa' (residence). Maksutaseessa matkailun käsitettä sovelletaan laajemmin kuin matkailutilastoissa ja matkailukulutukseen lasketaan kuuluvaksi myös kausityöntekijöiden ja rajatyöntekijöidenkulutus. Samoin mukaan lasketaan opiskeluun ja sairaanhoitoon liittyvä kulutus matkan kestosta riippumatta.

9.2 Muiden palvelujen eli PU-tilaston tuoteseloste

Tietojen relevanssi

Palvelujen ulkomaankaupan (PU) tilaston tarkoituksena on kuvata yritysten myymiä palveluja ulkomaille ja palvelujen ostoja ulkomailta sekä palvelutyypeittäin että kohdemaittain. Tilastotietoa käytetään ensisijaisesti maksutasetilastossa, jossa tiedot esitetään osana vaihtotasetta. Tietoa käytetään myös kansantalouden tilinpidon ulkomaat -sektorin tietojen tuottamisessa. Tämän lisäksi PU-tietoa lähetetään Eurostatille, EKP:lle, IMF:lle ja OECD:lle Suomen kansainvälisten sopimusten puitteissa.

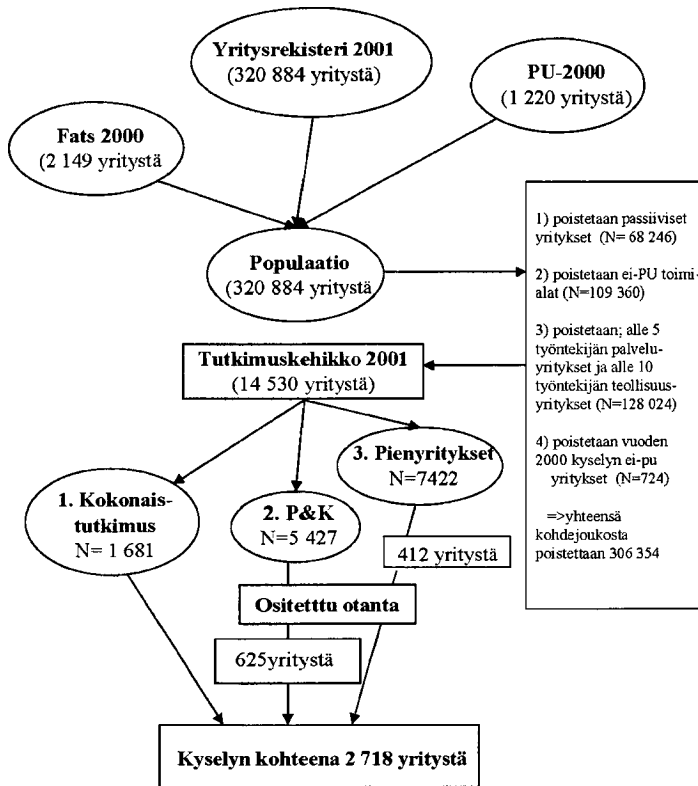
Tiedot kerätään ensisijaisesti kaikilta tiedossa olevilta palvelujen ulkomaantoimintaa harjoittavilta yrityksiltä. Lisäksi satunnaisotannalla pyritään selvittämään ei-tiedossa olevia palvelujen ulkomaankaupan toimijoita. Tilastoinnissa luokituksena käytetään EBOPS -luokitusta (ks. liite 1), joka on Palvelujen ulkomaankaupan käsikirjassa (Manual on International Trade in Services) esitetty kansainvälinen luokitus. Tilastointi keskittyy lähinnä business-to-business tyyppisiin palveluihin, mutta myös henkilöstön kouluttautumiseen ja virkistykseen hankitut/tarjotut palvelut huomioidaan tilastossa. Tilaston ulkopuolelle on jätetty rahoituspalvelut, kuljetuspalvelujen vientitulot ja vakuutuspalvelut, joista kahdesta viimeksi mainitusta kerätään jo tietoja. Näiden palvelujen tiedonkeruuta ja tietojen laatua pyritään parantamaan ennen niiden julkaisemista. Maajaotteluna käytetään Tilastokeskuksen rajaamaa maajoukkoa, johon kuuluu 21 yksittäistä maata (EU eriteltynä maittain, USA, Kanada, Japani, Venäjä, Viro) ja muu maailma.

Tilastointi perustuu tällä hetkellä Suomen Pankin ja Eurostatin maksutasetietojen tuottamista käsittelevään sopimukseen sekä Suomen valtion ja IMF:n väliseen sopimukseen, joka noudattaa IMF:n maksutasekäsikirjan (Balance of Payments Manual 5th ed. 1993, BPM5) suosituksia. Tilastointia varten on EÜ:ssa tekeillä asetus, joka antaa sitovat määräykset tilastoinnin sisällöstä ja tilaston aikatauluista.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Palvelujen ulkomaankaupan tilaston tilastoyksikkönä on yritys ja tilastoinnin perusjoukko eli populaatio muodostuu kaikista Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin yrityksistä. Perusjoukon lisäksi on käytetty tietoja niistä yrityksistä, jotka ovat vastanneet palvelujen ulkomaankaupan vuoden 2000 tiedusteluun ja/tai kuuluvat ulkomaalaisomisteisten yritysten (Foreign Affiliates Trade Statistics) vuoden 2000 tilastoon.

Kuvio 26: Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2001

Yrityspopulaatiosta poistettiin:

1. Toimimattomat yritykset
2. Yritykset jotka toimivat sellaisilla toimialoilla, joilla ei todennäköisesti ole palvelujen ulkomaankauppaa
3. Teollisuudessa toimivat yritykset, jotka työllistävät alle 10 henkilöä
4. Palvelutoimialoilta poistettiin toimivat yritykset, jotka työllistävät alle 5 henkilöä
5. Yritykset, jotka olivat edellisessä palvelujen ulkomaankaupan tiedustelussa vastanneet, että niillä ei ole palveluilla käytävää ulkomaankauppaa

Näin saatiin kyselyn tutkimuskehikon kooksi 14 530 yritystä, jotka kokonsa ja toimialansa perusteella mahdollisesti harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa.

Tutkimuskehikko jaettiin kolmeen osakehikkoon: 1) kokonaistutkimuksen yritykset, 2) PK-yritykset ja 3) pienet yritykset (lähinnä alle 20 hengen yritykset).

Kokonaistutkimuksen osakehikkoon valittiin yritykset, jotka olivat ilmoittaneet vuonna 2000 käyneensä palvelujen ulkomaankauppaa, olivat ulkomaalaisomisteisia, omistivat ulkomaisia tytäryrityksiä tai työllistivät yli 100 henkilöä. Kokonaistutkimuksen ryhmään saatiin näitä kriteerejä käyttämällä 1681 yritystä, jotka kaikki sisällytettiin kyselyn otokseen. Kahdesta jälkimmäisestä osakehikosta otettiin satunnaisotannalla PK-yritysten kehikosta 11,5 % ja pienten yritysten kehikosta 5,5 % yritystä lopulliseen otokseen.

Osakehikot 2 ja 3 jaettiin ositteisiin yrityksen toimialan 2 -numerotason ja yrityksen kokoluokan perusteella. Osakehikosta 2 saatiin 85 ositetta ja osakehikosta 3 ositteita saatiin 58 kpl. Kustakin ositteesta valittiin vähintään 5 yritystä mukaan otokseen. Satunnaisotannan suunnittelussa käytettiin Bankierin allokointia, jonka avulla voidaan huomioida ositteiden sisällä esiintyvä heterogeenisuus. Mikäli jossakin ositteessa esiintyi tavallista suurempaa hajontaa liikevaihdolla mitattuna, siitä otettiin enemmän yrityksiä mukaan lopulliseen otokseen.

Otokseen sisällytettiin PK-yritysten kehikosta 625 yritystä ja pienten yritysten kehikosta 412 yritystä. Kyselyn otosjoukon kooksi saatiin 2 718 yritystä, joille lähetettiin kyselylomake tammikuussa 2002.

Tarkistusten jälkeen saadut tiedot on yleistetty tutkimuskehikkoa koskeviksi käyttämällä korotusestimaatteja. Otokseen kuuluneille vastaamattomille yrityksille, jotka olivat edellisenä vuonna antaneet PU-tietoja, imputoitiin edellisen vuoden vastaukset. Muille otokseen kuuluneille vastaamatta jättäneille yrityksille imputoitiin vienti- ja tuontitieto käyttämällä henkilöstön lukumäärän ja viennin suhdetta kullakin toimialalla korotusmuuttujana.

Tämän jälkeen laskettiin viennin ja tuonnin kokonaisarvot osakehikoille. Otoksen tietojen korottamiseen koskemaan koko tutkimuskehikkoa käytettiin Horvitz-Thompsonin estimointimallia. Saadut kokonaisarvot jaettiin palvelutyypeittäin ja maittain käyttäen suhdemuuttujana kokonaistutkimuksen yritysten vastauksista saatuja suhdeosuuksia. Tuloksena syntyi palvelujen ulkomaankauppaa koskeva kokonaistilasto palvelutyypeittäin ja kohdemaittain.

Tietojen oikeellisuus

Tilastointimenetelmällä saadaan luotettava kuva palvelujen ulkomaantoiminnasta Suomessa. Suurimpaan osakehikkoon eli kokonaistutkimuksen kehikkoon sisältyy kaikki sellaiset suomalaiset yritykset, joilla on ollut palvelujen ulkomaankauppaa tai muut indikaattorit osoittavat, että niillä todennäköisesti on jonkinasteista ulkomaantoimintaa.

Tiedusteluun vastasi 89 prosenttia yrityksistä. Vastausprosenttia voidaan pitää erinomaisena, johtuen osittain kyselyn lakisääteisytydestä. Yrityksistä 45 prosenttia ilmoitti, ettei niillä ole palvelujen ulkomaankauppaa. Edellisenä vuonna ei-vastauksen osuus oli yhtä suuri. Kokonaistutkimuksen kehikossa ei-PU (=ei palvelujen ulkomaankauppaa) vastauksia oli vain 27 prosenttia. Ei-PU-

vastausten määrä nousi odotusten mukaisesti siirryttäessä kokonaistutkimuksen aineistosta otosaineistoihin.

Taulukko 12: Vastaustilat ja ei-PU vastausten määrät osakehikoittain 2000-2001

2000	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastanneet %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	1 549	1 437	428	93 %	30 %
PK-yritykset	607	503	339	83 %	67 %
Pienet yritykset	401	295	237	74 %	80 %
<i>Yhteensä</i>	<i>2 557</i>	<i>2 235</i>	<i>1004</i>	<i>87 %</i>	<i>45 %</i>

2001	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-PU	Vastanneet %	Ei-PU/vast %
Kokonaistutkimus	1 681	1 599	436	95 %	27 %
PK-yritykset	625	493	372	79 %	75 %
Pienet yritykset	412	324	276	79 %	85 %
<i>Yhteensä</i>	<i>2 718</i>	<i>2 416</i>	<i>1 084</i>	<i>89 %</i>	<i>45 %</i>

ei-PU= ei palvelujen ulkomaankauppaa

Kokonaistutkimuksen aineisto kattaa viennissä noin 80 prosenttia lopullisista palvelujen kokonaisvienti tiedoista. Imputoitujen tietojen osuus on 2 prosenttia ja korotusten osuus 18 prosenttia. Tuonnissa kokonaistutkimus kattaa valtaosan, 90 prosenttia palvelujen kokonaistuonnista. Imputoitujen tietojen osuus tuontitilastossa on 2 prosenttia ja korotettujen tietojen osuus 8 prosenttia palvelujen kokonaistuonnista.

Taulukko 13: Vientivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2001, milj. euroa

Vienti	2001	2001	2001	2000	2000	2000
	Vastausten arvot, milj.euroa	Korotetut arvot, milj.euroa	Korotetut arvot osuus %	Vastausten arvot, milj.euroa	Korotetut arvot, milj.euroa	Korotetut arvot osuus %
Kokonaistutkimus	2 380	2 380	79 %	2 474	2 474	76 %
PK-yritykset	33	249	8 %	52	352	11 %
Pienet yritykset	6	312	10 %	26	368	11 %
Imputoidut		75	2 %		46	1 %
<i>Yhteensä</i>	<i>2 418</i>	<i>3 016</i>	<i>100 %</i>	<i>2 552</i>	<i>3 241</i>	<i>100 %</i>

Taulukko 14: Tuontivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2001, milj. euroa

Tuonti	2001			2000		
	Vastausten arvot, milj.euroa	Korotetut arvot, milj.euroa	Korotetut arvot, osuus, %	Vastausten arvot, milj.euroa	Korotetut arvot, milj.euroa	Korotetut arvot, osuus, %
Kokonaistutkimus	3 595	3 595	90 %	3 664	3 664	91 %
PK-yritykset	35	258	6 %	28	190	5 %
Pienet yritykset	9	60	2 %	18	179	4 %
Imputoidut		76	2 %		14	0 %
Yhteensä	3 639	3 989	100 %	3 711	4 047	100 %

Tietojen julkistaminen ja käyttäjäkunta

Ennakolliset tiedot palvelujen ulkomaankaupasta vuodelta 2001 toimitettiin Suomen Pankin maksutasetilastointiin ja Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon kesäkuussa 2002. Lopulliset tiedot tuotettiin syyskuussa 2002. Vuoden 2001 tiedustelun tulosten tarkistamisen yhteydessä havaittiin myös valuutasta (euro/FIM) johtuvia virheitä vuoden 2000 aineistossa. Tämän johdosta päädyttiin tuottamaan uudelleen vuoden 2000 lopulliset tiedot. Tavoitteena on jatkossa, että lopullisia julkaistuja tietoja ei revisoida myöhemmin uudelleen.

PU-tilasto on apuväline julkisen ja yksityisen sektorin päättäjille, suunnittelijoille, tutkijoille ja tiedotusvälineille yritystoiminnan globalisoitumisen ymmärtämisessä ja ilmiön seuraamisessa. Viranomaiset voivat käyttää tilastoja monenkeskisten ja kahdenkeskisten kauppaneuvottelujen pohjana, tilastot auttavat kansantalouden kehityksen seurannassa sekä kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen toimintapolitiikan valmistelussa. Tilastot helpottavat myös valvontaa talous- ja kauppapolitiikassa. Yritykset hyötyvät tilastoista markkinatutkimuksien ja kaupallisten strategioiden laadinnassa ja kehittämisessä.

9.3 Ulkomaalaisomisteisten yritysten tilaston tuoteseloste

Tilastokeskus on vuodesta 1994 lähtien kartoittanut ulkomaalaisomistusta Suomessa toimivissa yrityksissä. Tehtävä liittyy Euroopan Unionin tilastoviranomaisen Eurostatin käynnistämään pilottihankkeeseen, jonka tarkoituksena on luoda EU-maihin harmonisoitu tilastointikäytäntö koskien ulkomaisten yritysten toimintaa (FATS, Foreign Affiliates Trade Statistics).

FATS-tietoja on kerätty Eurostatissa sekä yritysten rakennetilastoasetuksen (SBS, Structural Business Statistics) että maksutasetilastoinnin (BoP, Balance of Payments) pohjalta. EU-tason aggregaattien laskeminen on ollut kuitenkin vaikeaa, koska tietojenkeruussa on ollut eroja jäsenmaiden välillä.

Tiedot ulkomaisesta omistuksesta pohjautuvat Suomen Pankin vuosittain keräämiin tietoihin Suomen yrityksiin tehdyistä suorista sijoituksista. Suoraan ulkomailta omistettujen yritysten mahdolliset tytäryritykset etsitään Tilastokeskuksen konsernirekisteriä ja eräitä muita lähteitä hyväksikäyttäen. Näin myös epäsuorat omistukset saadaan mukaan tilastointiin. Yrityskauppojen seurannalla täydennetään Suomen Pankin tietoja.

Yritysten toimintaa kuvaavat indikaattorit tuotetaan Tilastokeskuksen yritysten rakennetilastotietokannasta, joka toimii myös tilastoinnin kehikkona. Suurille yrityksille tiedot saadaan suoralla kyselyllä, pienille yrityksille verohallinnon elinkeinoverotusaineistosta ja Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteristä. Yritysten rakennetilasto kuvaa Suomessa toimivia itsenäisiä liikeyrityksiä, jotka ovat olleet aktiivisia kyseisen vuoden aikana ja jotka ovat tilinpäätösvelvollisia Suomeen. Rakennetilasto sisältää yritysten tilinpäätöstiedot sekä eräitä taustatietoja, kuten yritysten toimialaluokan. Pääsääntöisesti tilastointiin sisältyy ulkomaisten yritysten Suomessa toimivat sivuliikkeet.

Taulukossa 15 esitetään sekä ulkomaalaisomisteisten yritysten perusjoukon että Tilastokeskuksen yritysrekisterin yritysjoukon jakaantuminen päätoimialatasolla.

Taulukko 15: Ulkomaalaisomisteiset yritykset toimialoittain ja osuus toimialan yrityksistä 2000

Toimiala	Yritysten lukumäärä			Henkilöstö		
	YTR	FATS	%	YTR	FATS	%
Mineraalien kaivu	1 154	9	0,8	3 512	499	14,2
Teollisuus	25 687	386	1,5	423 491	68 048	16,1
Sähkö- kaasu- ja vesihuolto	8 38	24	2,9	12 871	697	5,4
Rakentaminen	28 758	63	0,2	116 926	10 392	8,9
Tukku- ja vähittäiskauppa	48 114	828	1,7	230 463	32 586	14,1
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	10 054	16	0,2	49 084	4 370	8,9
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	23 297	120	0,5	152 246	9 545	6,3
Rahoitustoiminta	3 053	71	2,3	43 774	11 879	27,1
Liike-elämän palvelut	42 622	383	0,9	174 110	23 495	13,5
Muut	39 240	36	0,1	94 940	1 402	1,5
Yhteensä	222 817	1 936	0,9	1301 418	162 913	12,5

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto sekä yritys- ja toimipaikkarekisteri

Omistajamaata määritettäessä on pyritty selvittämään ns. perimmäinen omistajataho eli yrityksen omistusketjun alkulähde. Jos esimerkiksi Suomessa toimiva yritys on ruotsalaisen yrityksen omistuksessa, mutta tämä puolestaan kuuluu yhdysvaltalaiseen konserniin, niin omistajamaa on silloin Yhdysvallat. Perimmäisen omistajatahon käyttäminen on perusteltua, jotta ulkomainen omistus saadaan kohdennettua oikein. Tilastoinnista rajautuvat pois ne tapaukset, joissa suomalainen taho omistaa toisen suomalaisen yrityksen ulkomaille rekisteröidyn yrityksen kautta.

Ulkomaalaisomisteisiksi tilastoituvat yritykset, joiden äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti ulkomaisen tahon hallussa⁹. Tämän omistuksen on oltava luonteeltaan suora sijoitus, joka tehdään taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi omistusyrittäykseen. Näiden yritysten päättävältä on täten jonkin tai joidenkin ulkomaisten tahojen hallussa ja nämä tahot myös pyrkivät käyttämään tätä valtaa¹⁰.

Edellä kuvatun määritelmän mukaan ulkomaalaisomisteisiksi eivät tilastoidu yritykset, joiden osakekannasta enemmistö on ulkomaisten tahojen omistuksessa, mutta joissa ulkomainen omistus on hajautunut suurelle ja heterogeeniselle joukolla kansainvälisiä portfoliosijoittajia.

⁹ Määräysvalta voi olla jakautunut myös useammalle osapuolelle, jos nämä toimivat konsortiona tai tiiviissä yhteistyössä.

¹⁰ Ratkaisevaa on se, että yrityksiä kontrolloidaan ulkomailta käsin.

Portfoliosijoittajat eivät kykene eivätkä edes pyri vaikuttamaan itse yrityksen toimintaan, vaan odottavat sijoituksilleen arvonnousua ja osinkoa. Käytännössä ulkomaalaisomisteisella yrityksellä on harvoin enemmän kuin yksi ulkomainen kontrolloiva omistaja.

9.4 Product description of statistics on travel services

Travel account data collection revised in 1999

The Finnish travel account, describing the expenditure and receipts of international tourism, has customarily been compiled from data supplied by banks on their foreign payments, covering currency exchange and other foreign transactions related to tourism. The method of compiling travel account statistics was revised in Finland in 1999 the use of data supplied by banks on their foreign transactions was abandoned and compilation of the account was started from data on tourism consumption obtained with travel surveys instead. In this connection the compilation of travel account statistics was transferred from the Banks of Finland to Statistics Finland along with the production of statistics on international trade in services.

The main source of data for calculating travel account receipts is the Border Interview Survey conducted among foreign tourists in Finland. For calculations of travel account expenditure the primary data source is the Finnish Travel Survey conducted among resident population. The data obtained with these surveys are corrected and supplemented with other statistics describing the volume of tourism, because the surveys do not capture the consumption of all the tourist groups that should be covered by the travel account, such as seasonal employees, cross-border commuters or persons receiving health care. In addition, the Finnish Travel Survey does not extend to trips abroad by persons aged under 15 or over 74 and trips to the Autonomous Territory of the Åland Islands by foreign tourists are not covered by the Border Interview Survey. Interviews have also not been conducted at eastern border crossing points north of Nuijamaa, and the consumption of foreign tourists arriving in Finland via them has been estimated from tourism flows across this border instead. (Methodological descriptions of these travel surveys are presented in the publications *Border Interview Survey 2001*, Finnish Tourism Board, A:120 2002 and *Finnish Travel Survey 2001*, Statistics Finland, 2002)

Tourism in the balance of payments

The services typically associated with tourism are hotel and restaurant activities, transport activities and cultural and entertainment activities. Tourists also make use of retail trade services when making purchases. In the balance of payments all expenses arising from a trip, including payments made before or after it, are included in tourism consumption. An exception to this are trips between countries, which in balance of payments are classified as “transport services”. Acquisitions of real estate and purchases or sales associated with business

activity, e.g. resale or intermediate consumption, are not counted as tourism consumption.

According to the recommendations of the International Monetary Fund (IMF BPM5), travel account statistics extend to all visitor groups, i.e. leisure visitors as well as business and conference visitors. Likewise, the balance sheet covers the consumption of both overnighing and same-day visitors. The consumption is divided by purpose of trip as follows:

- 1) Business travel,
 - consumption of seasonal employees and cross-border commuters,
 - consumption of other business travellers
- 2) Personal travel,
 - health care,
 - education,
 - other personal travel.

Concepts and definitions

Finnish tourism statistics are based on the legislation of the European Union, and the concepts, definitions and classifications applied in them are derived from internationally approved standards of the World Tourism Organization, WTO.

The WTO defines as tourism "...activities of persons travelling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes..."

Correspondingly, a visitor is "...any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for less than 12 months and whose main purpose of visit is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited". The purpose of the delimitation set at the receipt of remuneration is to exclude from tourism seasonally employees working temporarily outside their own country or at an other locality in their own country. It does not refer to travel cost reimbursements, daily allowance payments or other small, one-off compensations, such as lecturing or similar fees.

The concept of "usual environment" is of central importance in the defining of tourism, and its application in practice is often difficult, sometimes even impossible. Usual environment refers to the immediate living environment which is adjacent to a person's place of residence and where his or her place of work or study, as well as other places connected with his or her routine everyday life are located.

Despite their terminological differences, the terms "travel" and "traveller" used in travel accounting are congruent with the above and the term "place of residence", indicating country of residence, is used in place of "usual

environment". The concept of tourism is applied more broadly in travel accounting than in tourism statistics, and travel accounting also extends to the consumption of seasonal employees and cross-border commuters. Similarly, consumption connected with travel relating to studying or health care is included irrespective of the duration of the trip.

9.5 Product description of statistics on other services, i.e. international trade in services

Relevance of the data

The purpose of the statistics on international trade in services is to describe the export sales and import purchases of Finnish enterprises by type of service and by target country. The produced data are primarily used in balance of payment statistics, where they are presented as part of current account. However, the information is also utilised in national accounts in producing data concerning the rest of the world. Data concerning international trade in services are additionally transmitted to the Statistical Office of the European Communities (Eurostat), the European Central Bank (ECB), the International Monetary Fund (IMF) and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) within the framework of Finland's international agreements.

The data are primarily collected from all enterprises known to practice international trade activity in services. In addition to this, random sampling is used to detect previously unknown actors in this field. The classification used in the statistics is the Extended Balance of Payments Services (EBOPS) classification, which is the international classification presented in the Manual on International Trade in Services. The statistics mostly focus on services of the business-to-business type, but also take into account services obtained or offered for personnel training or recreation purposes. The scope of the statistics does not extend to financial services, transport export services and insurance services, although data are collected of the latter two. Efforts are made to improve the collection and quality of the data prior to their publication. The used country division consists of a group of 21 countries defined by Statistics Finland (EU Member States individually, USA, Japan, Russia and Estonia), and the rest of the world.

The present production of statistics is based on an agreement between the Bank of Finland and Eurostat concerning the production of balance of payments data and on an agreement between the Finnish State and the IMF, which follows the recommendations of the IMF's Balance of Payments Manual, (5th ed. 1993, BPM5). A regulation of the European Union is currently being prepared to give binding stipulations concerning the contents of these statistics and their scheduling.

Description of the statistical method

The statistical unit in the statistics on foreign trade in services is an enterprise and the population comprises all enterprises in Statistics Finland's Business Register. Apart from data on the population, information on the enterprises having responded to the Survey on International Trade in Services 2000 (ITS), and/or having been included in the Foreign Affiliates Trade Statistics 2000 (FATS) has also been utilised in the statistics.

The following were removed from the enterprise population:

1. Inactive enterprises
2. Enterprises operating in activities unlikely to practice international trade in services
3. Manufacturing enterprises employing fewer than 10 persons
4. Enterprises employing fewer than five persons were removed from service industries
5. Enterprises that in the previous survey on international trade in services had reported that they do not conduct international trade in services.

By doing this, the obtained size of the survey frame was 14 530 enterprises which, basing on their size and industry, could be assumed to practice international trade in services.

Figure 26: Defining the sampling frame and sample in 2001

The sampling frame was divided into three subframes: 1) Enterprises of the total survey, 2) SMEs and 3) Small enterprises (principally those employing fewer than 20 persons). Enterprises having reported that they had conducted international trade in services in 2000, were foreign-owned, owned subsidiaries abroad or employed more than 100 persons were selected to the total survey subframe. Application of these criteria produced for the total survey subframe a group of 1,681 enterprises and these were all included in the final sample. With the remaining two subframes, 11.5 per cent of the enterprises in the subframe of SMEs and 5.5 of the enterprises in the subframe of small enterprises were drawn by random sampling for the final sample.

Subframes 2 and 3 were divided into strata by activity class of enterprise at the 2-digit level and by enterprise size category. It was thus obtained a total of 85 strata for subframe 2 and a total of 58 strata for subframe 3. At least five enterprises from each stratum were selected to the sample. The random sampling was designed using Bankier's allocation that allows for heterogeneity within strata. Where larger than normal variation in turnover appeared in any one stratum, more enterprises were selected from it to the final sample.

Altogether 625 enterprises from the subframe of SMEs and 412 enterprises from the subframe of small enterprises were included in the sample. The size of the

final sample thus obtained for 2,718 enterprises, and the inquiry questionnaire was sent to them in January 2002.

Once the obtained data had been verified, raising coefficients were used to render them applicable at the sampling frame level. Previous year's information was imputed for those enterprises in the sample that had not responded but had reported international trade in services in the previous year's survey. Export and import data were imputed for other non-respondent enterprises in the sample by using the ratio of the number of personnel to the value of exports as the raising factor.

Total values of exports and imports were then calculated for the subframes. The Horvitz-Thompson estimating model was used to raise the values of the sample data to concern the total frame. The obtained total values were divided by type of service and target country by using as the ratio variable the proportional shares obtained from the responses of the enterprises in the total survey subframe. This produced total statistics on international trade in services by type of service and target country.

Accuracy of data

The employed statistical method gives a reliable depiction of foreign trade in services in Finland. The largest subframe, i.e. the frame of the take-all, contains all such enterprises in Finland which have conducted international trade in services or which according to other indicators could be assumed to have some degree of international activity.

Altogether 89 per cent of the enterprises responded to the inquiry. The response rate can be regarded as excellent, partly in consequence the fact that the inquiry was a statutory one. In all, 45 per cent of the surveyed enterprises reported that they had no international trade in services. The size of this proportion was unchanged from the previous year. Only 27 per cent of the enterprises in the total survey frame reported having no foreign trade in services (No-ITS). The proportion of these negative replies increased as expected as the focus of examination was shifted from the total survey data to the sample data.

Table 16: Response positions and numbers of "No Its" replies by sub-frame 2000-2001

2000	Enterprises	Responses	No-Its	Response rate %	No-Its rate %
Total survey	1,549	1,437	428	93%	30%
SMEs	607	503	339	83%	67%
Small enterprises	401	295	237	74%	80%
Total	2,557	2,235	1,004	87%	45%

2001	Enterprises	Responses	No-Its	Response rate %	No-Its rate %
Total survey	1,681	1,599	436	95%	27%
SMEs	625	493	372	79%	75%
Small enterprises	412	324	276	79%	85%
Total	2,718	2,416	1 084	89%	45%

No-Its = No international trade in services

With exports, the data from the total survey cover approximately 80 per cent of the final data concerning total exports of services, while imputed data make up 2 per cent and raised value data 18 per cent of them. In respect of imports, the total survey covers nearly all, or 90 per cent, of the total imports of services. With imports, imputation accounts for 2 per cent and raised value data for 8 per cent of the final data on imports of services.

Table 17: Values and raised values of export replies by subframe 2000-2001, EUR million

Exports	2001 Values of replies	2001 Raised values	2001 Share of raised values %	2000 Values of replies	2000 Raised values	2000 Share of raised values %
Total survey	2,380	2,380	79%	2,474	2,474	76%
SMEs	33	249	8%	52	352	11%
Small enterprises	6	312	10%	26	368	11%
Imputed		75	2%		46	1%
Total	2,418	3,016	100%	2,552	3,241	100%

Table 18: Values and raised values of import replies by subframe 2000-2001, EUR million

Import	2001 Values of replies	2001 Raised values	2001 Share of raised values %	2000 Values of replies	2000 Raised values	2000 Share of raised values %
Total survey	3,595	3,595	90%	3,664	3,664	91%
SMEs	35	258	6%	28	190	5%
Small enterprises	9	60	2%	18	179	4%
Imputed		76	2%		14	0%
Total	3,639	3,989	100%	3,711	4,047	100%

Publication and users of the data

Preliminary data concerning 2001 on international trade in services were submitted to the Bank of Finland for balance of payment statistics and to Statistics Finland's national accounts section in June 2002. Final data were produced in September 2002. Verification of the results from the 2001 inquiry also revealed errors in the data concerning the year 2000. A decision to recompile the final data for the year 2000 was, therefore, made. The intention in future is that final data should not be revised retrospectively once published.

Statistics on international trade in services represent an instrument which public and private sector decision-makers, researchers and the media can utilise to understand and monitor the globalisation of business activity. The statistics can be exploited by authorities as background information for multi and bilateral trade negotiations, they can be used for the purpose of examining national economic development and for the preparation and monitoring of the action policies of international organisations. The statistics also facilitate easier management of economic and trade policies. Business enterprises benefit from the statistics in the constructing and developing of market surveys and business strategies. Above all, the statistics constitute an essential data source for national accounts and economic research.

9.6 Product description of statistics on foreign-owned enterprises

Statistics Finland has surveyed foreign ownership in enterprises operating in Finland from 1994 onwards. This task is connected to a pilot project initiated by Eurostat, the Statistical Office of the European Communities, which aims to create harmonised statistical practices on foreign ownership in the EU Member States (FATS, Foreign Affiliates Trade Statistics).

Information on enterprises directly owned from abroad is based on data collected by the Bank of Finland on foreign direct investments made in Finnish enterprises. Their affiliates were searched from Statistics Finland's enterprise group register and by using some other sources. In this way cases of indirect ownership were also entered in the statistics. The Bank of Finland data were supplemented by following corporate acquisitions.

The indicators describing the operation of enterprises were produced from Statistics Finland's Structural Business Statistics database, which contains the financial statement data of Finnish enterprises. The data on large companies were obtained by direct inquiry and on small enterprises from the Tax Administration's business taxation material.

The Structural Business Statistics include independent business enterprises operating in Finland which were in operation during the year in question and which are liable to submit financial statements in Finland. For the year 2000 the statistics cover business branches of foreign enterprises operating in Finland, but prior to 2000 these are not included.

Table 19 represents the classification of foreign-owned enterprises by industry and the respective figures of the Business Register in the year 2000.

Table 19: Number of foreign-owned enterprises by industry (FATS) and their proportion of the respective industry (BR) in 2000

	Number of enterprises BR	Number of enterprises FATS	%	Number of personnel BR	Number of personnel FATS	%
Mining and quarrying	1 154	9	0,8	3 512	499	14,2
Manufacturing	25 687	386	1,5	423 491	68 048	16,1
Electricity, gas and water supply	8 38	24	2,9	12 871	697	5,4
Construction	28 758	63	0,2	116 926	10 392	8,9
Wholesale and retail trade	48 114	828	1,7	230 463	32 586	14,1
Hotels and restaurants	10 054	16	0,2	49 084	4 370	8,9
Transport, storage and communication	23 297	120	0,5	152 246	9 545	6,3
Finance	3 053	71	2,3	43 774	11 879	27,1
Real estate, renting and business activities	42 622	383	0,9	174 110	23 495	13,5
Others	39 240	36	0,1	94 940	1 402	1,5
Total	222 817	1 936	0,9	1 301 418	162 913	12,5

Referencee: Statistics Finland, structural business statistics and business register

Foreign-owned enterprises in the statistics are those where over 50 per cent of the vote is directly or indirectly in the control of a foreign owner (The control may also be divided between several parties if they operate as a consortium or in close co-operation).

The nature of this ownership must be a direct investment made to create an economic relationship and to acquire control for the owner enterprise. The decision-making power of these enterprises thus lies with one or several foreign parties that also aim to use this power.

According to the definition above, the statistics do not classify as foreign-owned those enterprises in which foreigners own the majority of the capital stock, but in which foreign ownership is dispersed to a large and heterogeneous group of international portfolio investors.

Portfolio investors cannot and do not even plan to influence the operation of the actual enterprise but expect an increase in value and dividends for their investments. In practice, a foreign-owned enterprise seldom has more than one foreign controlling owner.

In a specified year those enterprises that fulfil the conditions for foreign ownership on the last day of the year in question are classified as foreign-owned. The figures for all enterprises that have changed into foreign ownership during the year are recorded in total under foreign-owned enterprises for that year. Correspondingly, enterprises having turned into Finnish-owned ones are removed from this group.

When the owner country was being determined, every attempt was made to find out the ultimate beneficial owner, the original source for the chain of owners of the enterprise. If an enterprise operating in Finland is owned by a Swedish enterprise but it belongs to a U.S. group, the country of origin is then the United States. The ultimate beneficial owner concept is used so as to allocate foreign ownership correctly. In addition, those cases are excluded from the statistics where a Finnish owner owns a Finnish enterprise through an enterprise registered abroad.

Sanasto

BKT	Bruttokansantuote.
BPM	Balance of Payments Manual. Maksutasekäsikirja.
EBOPS	Extended Balance of Payments Services Classification. Laajennettu maksutaseeseen sisältyvien palvelujen luokitus.
FDI	Foreign Direct Investment. Suorat ulkomaiset sijoitukset.
FATS	Foreign Affiliates Trade Statistics. Ulkomaalaisomisteisten yritysten kaupankäyntiä koskeva tilastoaineisto.
inward-FATS	Ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminta Suomessa.
outward-FATS	Suomalaisten yritysten tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminta ulkomailla.
GATS	General Agreement on Trade in Services. Palvelukaupan yleissopimus.
GATT	General Agreement on Trade and Tariffs. Yleinen kauppaja-tullisopimus.
IMF	International Monetary Fund. Kansainvälinen valuuttarahasto.
ITS	International Trade in Services. Kansainvälinen palveluilla käytävä kauppa.
PU	Palvelujen ulkomaankauppa. (Tilastokeskuksessa käytössä oleva lyhenne).
WTO	World Trade Organization. Maailman kauppajärjestö.
WTO	World Tourism Organization. Maailman matkailujärjestö.

Liite 1: EBOPS-luokitus

EBOPS= Extended Balance of Payments Services

Nro	Koodi	Taso	Palvelun nimi
1	205	1	Kuljetus
2	206	2	Merikuljetus
3	207	3	Matkustajat
4	208	3	Rahti
5	209	3	Muut
6	210	2	Lentokuljetus
7	211	3	Matkustajat
8	212	3	Rahti
9	213	3	Muut
10	214	2	Muu kuljetus
Muu kuljetus jaoteltuna A)			
11	215	3	Matkustajat
12	216	3	Rahti
13	217	3	Muut
Muu kuljetus jaoteltuna B)			
14	218	3	Avaruuskuljetus
15	219	3	Raidekuljetus
16	220	4	Matkustajat
17	221	4	Rahti
18	222	4	Muut palvelut, tukipalvelut
19	223	3	Tiekuljetus
20	224	4	Matkustajat
21	225	4	Rahti
22	226	4	Muut palvelut, tukipalvelut
23	227	3	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
24	228	4	Matkustajat
25	229	4	Rahti
26	230	4	Muut palvelut, tukipalvelut
27	231	3	Putkikuljetus
28	232	3	Muut tuki- ja apukuljetuspalvelut
29	236	1	Matkustus
30	237	2	Liikematkat
31	238	3	Raja- ja kausityöläisten kulutus
32	239	3	Muut
33	240	2	Henkilökohtaiset matkat
34	241	3	Terveysteen liittyvät kulut
35	242	3	Koulutukseen liittyvät kulut
36	243	3	Muut
37	245	1	Posti- ja telekommunikaatiopalvelut
38	246	2	Posti- ja kuriiripalvelut
39	247	2	Telekommunikaatiopalvelut

40	249	1	Rakennuspalvelut
41	250	2	Rakentamispalvelut ulkomailla
42	251	2	Rakentamispalvelut Suomessa
43	253	1	Vakuutuspalvelut
44	254	2	Henkivakuutus- ja eläkerahastointi
45	255	2	Rahtivakuutus
46	256	2	Muut välittömät vakuutukset
47	257	2	Jälleenvakuutus
48	258	2	Apupalvelut
49	260	1	Rahoituspalvelut
50	262	1	Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut
51	263	2	Tietotekniikkapalvelut
52	264	2	Informaatiopalvelut
53	889	3	Uutistoimistopalvelut
54	890	3	Keskusyksikköön pääsy ja informaation välityspalvelut
55	266	1	Rojalit ja lisenssimaksut
56	891	2	Franchising ja muut samanlaiset palvelut
57	892	2	Muut rojalit ja lisenssimaksut
58	268	1	Muut liike-elämän palvelut
59	269	2	Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
60	270	3	Välityspalvelut (merchanting)
61	271	3	Muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
62	272	2	Operatiiviset leasingit
63	273	2	Sekalaiset liike-elämänpalvelut, ammatti- ja tekniset palvelut
64	274	3	Lainopilliset ja kirjanpidolliset palvelut, johdon konsultointi- ja pr-palvelut
65	275	4	Lainopilliset palvelut
66	276	4	Laskentatoimen palvelut, kirjanpito-, tilintarkastus- ja veroneuvontapalvelut
67	277	4	Johdon konsultointi ja pr-palvelut
68	278	3	Mainonta-, markkinointitutkimus- ja gallup-kyselypalvelut
69	279	3	Tutkimus- ja kehittämisspalvelut
70	280	3	Arkkitehti-, insinööri ja muut tekniset palvelut
71	281	3	Maatalous-, kaivannais- ja prosessointipalvelut (on-site processing services)
72	282	4	Jätteiden käsittely ja haitallisuuden vähentäminen (depollution)
73	283	4	Maatalous-, kaivannais- ja muut prosessointipalvelut
74	284	3	Muut liike-elämän palvelut
75	285	3	Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualla kuulumattomat
76	287	1	Henkilökohtaiset palvelut sekä kulttuuri- ja virkistyspalvelut
77	288	2	Audio-visuaaliset ja siihen liittyvät palvelut
78	289	2	Muut henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
79	895	3	Koulutuspalvelut
80	896	3	Terveyspalvelut
81	897	3	Muut
82	291	1	Julkiset palvelut, muualla kuulumattomat
83	292	2	Suurlähetystöt ja konsulaatit

84	293	2	Armeijan yksiköt ja toimistot
85	294	2	Muut
Muistiluokat:			
86	853	1	Tavaroiden rahtikuljetus arvotettuna laskutettuun hintaan
87	856	2	Merikuljetus
88	857	2	Lentokuljetus
89	858	2	Muu kuljetus
90	862	2	Avaruuskuljetus
91	863	2	Raidekuljetus
92	864	2	Tiekuljetus
93	865	2	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
94	868	2	Putkistokuljetus
95		1	Matkustaminen
96		1	Turistien kulutusmenot
97		1	Hotelli- ja ravintolapalvelut
98		1	Muut matkustus kulut
99	874	1	Bruttovakuutusmaksut
100	875	2	Bruttomaksut – henkivakuutus
101	876	2	Bruttomaksut – rahtivakuutus
102	877	2	Bruttomaksut – muut välittömät vakuutukset
103	879	1	Bruttovakuutuskorvaukset
104	880	2	Bruttokorvaukset – henkivakuutus
105	881	2	Bruttokorvaukset – rahtivakuutus
106	882	2	Bruttokorvaukset – muut välittömät vakuutukset
107	887	1	Välilliset rahoituspalvelut (FISIM)
108	888	1	Rahoituspalvelut mukaan lukien välilliset rahoituspalvelut
109	893	1	Välityspalvelujen bruttovirrat
110	894	1	Transaktiot audiovisuaalisista palveluista

Yritysten kansainvälistymistä kuvaava julkaisu on toinen tämän tyyppinen Tilastokeskuksen julkaisema tilasto. Ensimmäinen julkaisu käsiteli kansainvälistymistä lähinnä palvelujen ulkomaankauppatoiminnan näkökulmasta. Julkaisuun on kerätty tietoa matkustus-, kuljetus- ja muiden palvelujen myynnistä ulkomaille sekä ostoista ulkomailta. Keskeisinä palveluina ovat business-to-business tyyppiset palvelut, mutta jossain määrin keskitytään myös business-to-customer tyyppisiin palveluihin kuten matkailuun.

Uusina ostoina julkaisuun on lisätty tilastotietoa ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta, Suomen Pankin keräämiä tietoja suorista sijoituksista sekä lyhyt katsaus tavaroiden ulkomaankauppaan. Näiden avulla pyritään täydentämään kuvaa suomalaisten yritysten kansainvälisestä toiminnasta.

Tilastokeskus
Myyntipalvelu
PL 4C
00022 TILASTOKESKUS
puh. (09) 1734 2011
faksi (09) 1734 2500
myynti@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Statistiskentralen
Försäljning
PB 4C
00022 STATISTIKCENTRALEN
fin (09) 1734 2011
fax (09) 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

Statistics Finland
Sales Services
P.O. Box 4C
FIN-00022 STATISTICS FINLAND
Tel. +358-9-17342011
Fax +358-9-17342500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

ISSN 0784-8468
= Viritykset
ISBN 952-467-036-9
Tuotenumero 9440
CE

